ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКІ

№23 (21.681) ● 2010 гъэм мазаем (февралым) и 11, махуэку ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокІ ● И уасэр соми 3-щ ●
adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Административнэ реформэ щегъэкІуэкІыныкІэ ведомствэхэм зэдай лэжьакІуэ гупым, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым 2006 гъэм мазаем и 3-м къыдигъэкІа Указ №96-УП-мкІэ къыщытахэм, зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэным и Іуэхукіэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и Указ

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Административнэ реформэ щегъэкІуэкІыныкІэ республикэ комиссэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Административнэ реформэ щегъэкІуэкІыныкІэ республикэ комиссэм и лэжьыгъэр къызэгъэпэщыныкІэ ведомствэхэм зэдай лэжьакІуэ гупым, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Административнэ реформэ щегъэкІуэкІыным пыщІауэ зэфІэгъэкІыпхъэхэм я Іуэхукіэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым 2006 гъэм мазаем и 3-м къыдигъэкІа Указ №96-УП-мкІэ къыщытахэм мы къыкІэлъыкІуэ зэхъуэкІыныгъэхэр хэлъхьэн:

а) Комиссэм хэгъэхьэн Меркулов А. В. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщіыр;

б) Къумыкъу Б. Хь. и кІуалІкъум зэреджэр мы къыкІэлъыкІуэм хуэдэу тхьін: «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и жылагъуэ чэнджэщагъэр»;

в) Хьэгъэс З. А. и кІуалІкъум зэреджэр мы къыкІэлъыкІуэм хуэдэу тхьін: «Налшык къалэ округым и щІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэр *(эгугрыІуэгъ)*»;

г) Комиссэм къыхэгъэкІыжьын Ярин А. В.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Административнэ реформэ щегъэкІуэкІыныкІэ республикэ комиссэм и лэжьыгъэр къызэгъэпэщыныкІэ ведомствэхэм зэдай лэжьакІуэ гупым, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Административнэ реформэ щегъэкІуэкІыным пыщІауэ зэфІэгъэкІыпхъэхэм я Іуэхукіэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым 2006 гъэм мазаем и 3-м къыдигъэкІа Указ №96-УП-мкІэ къыщытахэм, зэхъуэкІыныгъэ хилъхьэу, Тап Р. В. и кІуалІкъум зэреджэр мы къыкІэлъыкІуэм хуэдэу тхьін: «Налшык къалэ округым и щІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэм и кІуэдзэр (эгугрыІуэгъ)».

3. Мы Указым кІару егъуэт Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2010 гъэм мазаем и 4-м
№911-УП

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэр электрокъарукІэ къызэрызэрагъэпэщыр зэблэмыгъэныкІэ штабым, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым 2008 гъэм мэкъуауэгъэум и 23-м къыдигъэкІа Указ №973-УП-мкІэ къыщытам мы къыкІэлъыкІуэ зэхъуэкІы ныгъэхэр хэлъхьэн:

а) Штабым хэгъэхьэн мы къыкІэлъыкІуэхэр:

Ерджэй В. О. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Промышленностькіэ, гъэсныпхъэ-энергетикэ комплексымкІэ, псэупІэ-коммуналнэ хозяйствэмкІэ и министерствэм гъэсныпхъэ-энергетикэ комплексым хьыкъ предприятэхэм я лэжьыгъэр зэгъэуІуныкІэ и къудамэм и Іэщ Іагъэлі-эксперт пажэр *(штабым и секретарь)*

Пушкарский Н. В. - Кавказ Ищхьэрэ гъущІ Іэтащхьэр *(эгугрыІуэгъ)*;

г) Комиссэм къыхэгъэкІыжьын Ярин А. В.

2. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Административнэ реформэ щегъэкІуэкІыныкІэ республикэ комиссэм и лэжьыгъэр къызэгъэпэщыныкІэ ведомствэхэм зэдай лэжьакІуэ гупым, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Административнэ реформэ щегъэкІуэкІыным пыщІауэ зэфІэгъэкІыпхъэхэм я Іуэхукіэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым 2006 гъэм мазаем и 3-м къыдигъэкІа Указ №96-УП-мкІэ къыщытам, зэхъуэкІыныгъэ хилъхьэу, Тап Р. В. и кІуалІкъум зэреджэр мы къыкІэлъыкІуэм хуэдэу тхьін: «Налшык къалэ округым и щІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэм и къуэдзэр (эгугрыІуэгъ)».

3. Мы Указым кІару егъуэт Іэ щыщІэздза махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2010 гъэм мазаем и 4-м
№912-УП

●Дзэлыкъуэ куей

Уэрамхэр къагъэнэху

Дзэлыкъуэ куейм хьыхь жылагъуэхэм я уэрам нэхъыщхьэхэм кІьанэ щыгыІуэ уэздыгъэхэр щыфІадзащ.

УЭРАМ кІэзс, я кІыхьагъ елъытауэ, уэздыгъэ 16-20 щыпагъэнащ. Мы Іуэхум кІыдэкІуэу, тхыдэмрэ архитектурэмрэ я фэеплъхэр зыхуей хуагъэзэнущ, абыхэм я Іэгъуэблагъэхэри зэІуэпэщ щІыпащ. Псом хуэмыдэу гуІыпІтэ хэха хуащІынущ Зауэм хэкІуэдахэм я фэеплъхэм. Иджыпсту ахэр кІыхьэрыхьахэм жьы хъуэ ахэтщ, ахэр щІэкІэ зэрахъуэкІ, гъатхэ дыздэрыпстекъ я щыпІэхэм жьыгъщІэхэр щыхасэжьынущ.

Район, жылагъуэ администрацІхэмрэ зауэмрэ лэжьыгъэмрэ я ветеранхэм я Сочетхэмрэ я лэжьакІуэхэм къызэхахІухь зауэм хэта нэхъыжьхэм я унагъуэхэр. Абыхэм ящыщ дэтхэнэ зыми сыт и пльэныкъуэкІи зыщІагъэкъуэнущ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

«Адыгэ псалъэр» къыфІэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щІэджыкІакІуэ лъапІэхэ!

Гъатхэпэм и 1-м щыщІэдзауэ ди газетыр къыфІэрыхьэну фыхуеймэ, мазаем и 25-рэ хъуху Іэ тевдзэ зэрыхъунур фигу кьыдогъэкІыж.

МазаплІым ди газетым и уасэщ сом 237-рэ кІэпейкІэ 40-рэ.

«Адыгэ псалъэм» Іэ щытевдзэ хъунущ республикэм и почтт Іуэхущ Іапі Іэ псоми.

Ди индексыр 51531

УнэтІыныгъэ нэхъыщхьэхэм топсэлъыхь

УФ-м Мэкъумэш хозяйствэмкІэ и министерствэм агропромхэм я ярыгейпсо зэІущІэ щыкІэхтащ. Ар иригъэкІуэкІащ министр Скрышник Еленэ.

●ЗэІущІэхэр

ЗЭІУЩІЭМ хэта, КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскьыпхъэхэмкІэ и министрым и къуэдзэ Дэхъу Валерэ къызэрыджИамкІэ, зэхъухэм щагъэнэІуа къалэн нэхъыщхьэхэм ящыщ гъавэм и фІагъыр къэЗэтыныр, щІым и зехьэкІэр егъэфІэкІуэныр, къэралкІуэцІ, къэрал щІыб рынокэм нэхъ щІэущІэ щыпІэхэм я къэкІыгъэхэр тесэныр, апхуэдэу жылапхъэфІхэр гъэхьэзырныр.

Иужьрей илъэсхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым я унутІынытеІхэм гулыбгъэ хэха щыхуащІ. 2009 гъэм республикэм гъавэрэ джэшхэкІыу тонн мин 580-м нэблагъэ къыщалэжьащ. Мы илъэсым а бжьгъэр тонн мин 600-м нагъэсыну я мурадщ. Гъавэу къаратхьэлІэм и куэдагъэм бэвагъ нэхъыбэ къэзыт къэкІыгъэхэм я хъэкъкІэ хагъахьуэ.

Нэгъабэ Къэбэрдей-Балъкъэрым нартыху жылапхъэу щагъэхьэзыраш ипэ ита илъэсым яхуэфІэкІам нэхьрэ хуэдитІкІэ нэхъыбэ - тонн мин 25-м щІигъу. Зрикъунут хуэдиз кьыхахри, адрейхэр Урысейм и нэгъэущІ щыпІэхэмрэ СНГ-м щыщ къэралхэмрэ хурагъэшащ. 2012 гъэм ирихьэлІэу республикэм нартыху жылапхъэфІу щагъэкІыр тонн мищ 45-м е Урысей Федерацэр зыхуеинум и процент 60-м нагъэсыну я мурадщ. Жылапхъэ нартых гибрид лІэужьыгъуэщІэхэр ягъэувнэхуи мурадкІэ, Сербием щыщ агроном-щІэныгъэлІхэм зэрадгъэжьну щІыкІэр яубыхуащ.

Скрышник Еленэ зэІущІэм къыщыхигъэщащ мэкъумэш къэкІыгъэ щхьэхэзэм, псом япэу нартыхэм, я жылапхъэхэр кІащхъуным субсидие зэрыхуэхахынум теухуа унафэ мы махуэхэм къызэрыдагъэкІынур.

ЩІэуупщІэ зиІэ мэкъумэш къэкІыгъэхэр щІэныкІэ Къэбэрдей-Балъкъэрым зэфІэкІыщхэу къегъэлъагъэр. Іэмалыщ Іэм тету гектари 100-м нащэ лІэужьыгъуэщІэхэр щагъэнэху, кІэртІофыр, къабыстэр, хадэхэкІхэр ягъэкІ. Нэгъабэ «Агроком» ООО-м и теплицэхэм и ипэ чэуэр къыгъэІуахъуэ, етІуанэр гектари 10-м щащхъуэ, къыкІэлъыкІуэм етІанэгъэ щІадзэнущ. Псори зэрІуу хьэзыр ящІмэ, 2012 гъэм гектар 30-м хадэхэкІыу тонн мин 15-м нэблагъэ къытрахынущ, гъэмахэм ди щІымахэми щхъуакІуэхэр абыкІэ къызэрагъэпэщынущ.

Псынщ Іэу зызыужь жыг хадэхэм нэрылагъуэу заубгъу. Нэгъабэ аэрэ гектар 200-м щыхасащ. 2020 гъэм ирихьэлІэу абыхэм я бжьгъэр гектар мин 15-17-м нагъэсыну, пхъэщхьэмыщхьэу тонн мелуаным нэблагъэ къарагъэтыну я мурадщ. Жызыри гектар 300-м щагъэтІысащ.

- Къэбэрдей-Балъкъэрым и мэкъумэшыщІэхэм къапэщыщІу гъавэу крахъэлІэм хагъэхъуну, и фІагъыр кІалэныгъэ щІым и зехьэкІэр ирагъэфІэкІуну, ардыдэмкІи республикэм и ерыскьыпхъэ шыпагъэушагъэр къызэрагъэпэщыну, - кІигъэлъэгъуащ Дэхъу Валерэ.

САМЧЕНКЭ Светлан.

КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскьыпхъэхэмкІэ и министерствэм и пресс-Іуэхущ Іапі Іэм и лэжьакІуэ.

ЕджакІуэ пажэхэм - стипендиехэр

АДЫГЕЙ. *Мейкъуапэ къалэ администрацэм 9-11-классхэм щежа еджакІуэ нэхъыфІхэм папщІэ стипендиеу 10 игъэуващ.*

- ЕджакІуэ нэхъыфІхэр ахъшэкІэ гъэпэжэным теухуа унафэм иджыблагъэ Іэ тридзащ Мейкъуапэ къалэ администрацэм, и унафэщІ Черниченкэ Михаил. Дэтхэнэ стипендиери сом 500 мэхъу. Ар зратыну еджакІуэхэр комиссэ щхьэхуэм хъишцытащ.

Республикэр ирегъэцІыху

Адыгейм и президент ТхьэкІэІушынэ Аслъэнджэрий иджыблагъэ Мейкъуапэ щыІущІащ Урысей Федерацэм и Президентым и ІыкІуэху Ипщэ Федеральнэ щІыналъэм щыІэ Хъунэ Владимир. Абы хьэщІэм жриІащ Хэку зауэшхуэм и ветеранхэм псэупІэ субсидиехэр етыным теухуа Іуэхухъуэхэр 2010 гъэм някъыгъэм и пэ махуэхэм ирихьэлІэу республикэм зэрыщызэфІагъэкІынур.

ТхьэкІэІушынэ Аслъэнджэрий къызэрыхигъэщамкІэ, субсидиехэр ящэу зратынур 2005 гъэм гъатхэпэм и 1-м и пэ кІыхьэу унэ чэзум ува ветеранхэрщ. Абы кІыдэкІуэу Адыгеим лэжьыгъэ пчыхькІаІахэр ирегъэкІуэкІ бюджет ІэнатІэм щылажьэхэр псэупІэкІэ къызэгъэпэщыным теухуауэ. Унагъуи 163-м субсидиеу сом мелуани 100 иджыблагъэ хуауатІыпщащ.

Черкесск къалэм и прокурор

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. *Юстициэм и къэджэгъуэ нэхъыщІэ Сталшевский Вадим Черкесск къалэм и прокурору иджыблагъэ ягъэуващ.*

Къэрэшей-Шэрджэсым и прокуратурэм и пресс-Іуэхущ Іапі Іэм къызэритамкІэ, Сталшевский Вадим зи пІэ иува, нэхъапэм къалэм и прокурору щыта Середа Валерий пенсэм кІуащ.

Черкесск къалэ и прокурорыщІэр Челябинск областым щыІэ Горелое жылагъуэм 1977 гъэм къыщалъхуащ. 2000 гъэм Пятигорск и къэрал технологие университетым и юрист факультетыр кІуэурыхащ.

Ахъшэм хущІагъу

Къэрэшей-Шэрджэсым и правительствэм иджыблагъэ унафэ кІыщтащ республикэм и цІыху щхьэхуэхэм мазэ кІэкІ ахъшэкІэ зыщІагъэкъуэну.

Унафэм къызэрыщыгъэлъэгъуамкІэ, апхуэдэ ахъшэр зратынуэм хеубыдэ тылым щылэжьахэр, лэжьыгъэм и ветеранхэр, реабилитацэ ящІахэр, политикэ репрессием хэхуахэр, нэгъуэщІхэри. 2010 гъэм щІышыдэм и 1-м щыщІэдзауэ абыхэм ирату щыта ахъшэм процентэ 10 хущІагъунущ.

ХЬЭЩЫКЪУЕЙ Олег.

Пушкарский Н. В. - Кавказ Ищхьэрэ гъущІ

● Прохладнэ куей

Япэ ухуэныгъэ

Къэбэрдей-Балъкъэрым и къуажэхэм ящыщу япэ модульнэ котельнэщІэр Советскэ щылагъуэм щагъэуващ.

ЩІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэ КІэнэтІ Хьэбас щыгъуазэ дыдэзэрищІакІэ, мы ухуэныгъэр «ПсэупІэ-коммуналнэ ІэнатІэ-гъэр бжьыкъэ-щІымахуэ лъэхъэнэм хуэгъэхьэзырын» республикэ программэм ипкъ иткІэ егъэгъэкІыжьыныкІэ Прохладнэ куей администрацэр къадэІэпыкъуащ. Котельнэм елэжьа «Глюкс» ООО-м мы Іуэхур ильэсищІэм и пэ кІыхьэу зэфІигъэкІын хуейуэ щытащ. Іуэхур и пІалъэм ирихьэлІэу зэфІэкІынкІэ и къэзыІэтыгъэуВыІар пкъыгъуэхэм я къежэлІэныгъ. Иджы котельнэр лажьэу яутІыпщынкІэ ягъэгъэвжьынкъым. Абы зыхуей хуэзэу къыгъэлІынкІэ Советскэм дэт къат зыбжанэу зэтет унитІ.

Унэхэр зэрагъэлІа мыпхуэдэ Іэмэпсымэхэр республикэм и адрей жылагъуэхэми щагъэувыну Іэмал ягъуэтынущ. Абыхэм ухуэныгъэм текІуадэ ахъшэр зэман кІэщІым къриубыдэу къалэхэмкъыкнущ. Котельнэм гъэсныпхъэщ модульнэ котельнэхэр бгъэлажьэнэр зэрышынагъуэнщэри.

ЖАНХЪУЭТ Зузэ.

Фэеплъ пхъэбгъур - Іуащхьэмахуэ щыгу

Іуащхьэмахуэ куей администрацэм щІалэгъуалэ политикэмкІэ, балигъ мыхъуахэм я Іуэхуэмрэ щІыпІэ самоуправленэмкІэ Советым и депутатхэмрэ Іуащхьэмахуэ и щыгум Совет Армэм и зауэлІхэм я фэеплъ пхъэбгъу щагъэувынущ.

КУЕЙМ и администрацэм и пресс-Іуэхущ Іапі Іэм и лэжьакІуэ Тарми Алисэ щыгъуазэ дыдэзэрищІакІэ, а ІуэхутІыныгъэхэр хъуэныкъо и къудамэм и лэжьакІуэхэмрэ щІыпІэ самоуправленэмкІэ Советым и депутатхэмрэ Іуащхьэмахуэ и щыгум Совет Армэм и зауэлІхэм я фэеплъ пхъэбгъу щагъэувынущ.

Мы щІэныгъэм теухуауэ ахъшэр зэман кІэщІым къриубыдэу къалэхэмкъыкнущ. Абыхэм ухуэныгъэм текІуадэ ахъшэр зэман кІэщІым къриубыдэу къалэхэмкъыкнущ. Котельнэхэр бгъэлажьэнэр зэрышынагъуэнщэри.

УАРДЭ Женя.

● Бизнес-проектхэр

Ирагъаджэ, Іэнатіэ ират

«Іуэху зезыхь Урысей» «Деловая Россия» Урысейпсо жылагъуэ организацэм и Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ къудамэмрэ республикэм Хьыбарегъащ Іэ ІэнатІэхэмкІэ, жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлажьэныгъэ щІалэгъуалэм я Іуэхухэмкі и министерствэмрэ 2009 гъэм и щэкІуэгъуэ мазэ лъандэрэ зэгъусэу ягъэхьэзыр «Щ Іалэгъуалэм я бизнес-школ» проектым и ещанэ чэзуэр кІэм ноблагъэ. Ар щыкІащ КъБР-м и Бизнес-инкубаторым и хэщІапІэм мазаем и 6-м щыізэхэта зэІущІэм.

ПРОЕКТЫР зытещыхьар щІалэгъуалэм Іэнатіэ я къагъэтынымкІэ ядэІэпыкъунырщ, республикэм и экономикэм папщІэ Іэщ Іагъэлі Іэ ІэзэхэтІ щ Іыналъэ къудамэмрэ республикэм Хьыбарегъащ Іэ ІэнатІэхэмкІэ, жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлажьэныгъэ щІалэгъуалэм я Іуэхухэмкі и министерствэмрэ 2009 гъэм и щэкІуэгъуэ мазэ лъандэрэ зэгъусэу ягъэхьэзыр «Щ Іалэгъуалэм я бизнес-школ» проектым и ещанэ чэзуэр и кІэм ноблагъэ. Ар щыкІащ КъБР-м и Парламентым Законодательствэмрэ къэралхэм ухуэнкІэмкІэ и комитетым и Іэтащхьэ **Іэпщэ Зауррэ.**

- Еджапіэ нэхъыщхьэхэр къэзыхъ щІалэгъуалэм я дежкІэ проектыр хэмбыдэфщ. Ар хуабжьу сэбэп яхуохъу кІыхьаха Іэщ Іагъэлі Іэ и мыхьэнэр, ар зыхуэунэтІар, абы кІыхьэщІиубыдэ Іуэхугъуэ зэмылІэужьыгъуэхэр нэхъ куууэ зыхащІэнымкІэ, ІэнатІэ зэратыр ирагъэза дзыхьыр, ихъ жэуапльныгъэр зыхуэдэр нэсу кІыгурыІуэнымкІэ. ГъащІэм хьихь щІалэгъуалэр нобэрей зэманым дэхъун щхьэкІэ хуэфащэ щІэныгъэ яІэн, Іуэхум и къызэгъэпэщыкІэм, и Іэмал зэхуэмыдэхэм фІыуэ хащІыкІыу щытын хуейщ. Абы и льэныкъуэкІэ хэкІыпІэфу щыт бизнес-школым зедгъэубгъунущ, и зэфІэкІым хэдгъэхъуэнущ, - кІигъэльэгъуащ Пархоменкэ Юлэ.

«ЩІалэгъуалэм я бизнес-школ» проектым и ещанэ чэзуэм щІыкІэр зэрдгъэжьну щІыкІэр яубыхуащ. Хэку зауэшхуэм и ветеранхэм я Іуэхуэмрэ щІыпІэ самоуправленэмкІэ и Советымрэ Іуащхьэмахуэ и щІыпІэ Советымрэ

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щрагъэкIуэкI къэрал промышленнэ политикэм и Iуэхукlэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законыр хуэгъэзауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым **унафэ ещI**:

1. «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щрагъэкIуэкI къэрал промышленнэ политикэм и Iуэхукlэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законыр къэщтэн.

2. А Законыр Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и деж зегъэшIын Iэ щIидзэн икIи цIыхуэхэр щыгъуазэ ищIын папщIэ.

3. Мы Унафэм къару егъуэт къыщыдгъэ махуэм щегъэжьауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и Унафэщ ЧЕЧЕНОВ Ануар

Налшык къалэ
2009 гъэм жэпуэгъуэм и 31-м
№1170-П-П

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щрагъэкIуэкI къэрал промышленнэ политикэм и Iуэхукlэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Законым зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым кьыщтащ 2009 гъэм жэпуэгъуэм и 31-м

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щрагъэкIуэкI къэрал промышленнэ политикэм и Iуэхукlэ» 2000 гъэм мэкIуауэгъуэм и 4-м кьащта Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Закон №224-РЗ-м щы къыкIэлыкIуэ зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэх:

1. Преамбулэм хэт «(адэкIэ - промышленнэ политикэщ) Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм» псалъэхэр зэхъуэкIын «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм (адэкIи здэкIуэу - промышленнэ политикэщ)» жиIэу.

2. 1 статьям:

1) «в» пунктым хэт «къэрал промышленнэ политикэм (адэкIэ - концепцэщ)» псалъэхэр зэхъуэкIын «промышленнэ политикэм (адэкIи здэкIуэу - концепцэщ)» жиIэу;

2) «е» пунктым хэт «промышленностым зегъэужьыныкIэ къэрал программэм (адэкIэ - программэщ)» псалъэхэр «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и промышленностым зегъэужьыныкIэ программэм (адэкIэ - промышленностым зегъэужьыныкIэ программэщ)» жиIэу зэхъуэкIын, «промышленностым зегъэужьыныкIэ пльапIэхэм» псалъэхэм дзыщIыгъужьи «е промышленностым и Iэнатlэ щхьэхуэм (щхьэхуэхэм)» жиIэу.

3. 4 статьям:

1) ящэ абзацым хэт «республикэм» псалъэр зэхъуэкIын «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм» жиIэу;

2) пункт «в» дзыщIыгъужьи «и хьакIэщхьэ» ятIу;

«е») инвестицэхэр кьызэщIагъэуIуэныкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и промышленностым Iэмалыщ1эхэр кьыщыгъэсабэпныкIэ сабэп хъуи щытыкIэ кьызэгъэпщIын.».

4. 5 статьям и «а» пунктым хэт «промышленнэ производствэм» псалъэхэр зэхъуэкIын «промышленнэ лжьыбгъэм» жиIэу,

5. 6 статьям и «а» пунктым хэт «къалэхэм (республикэ унафэм щIэтхэм), районхэм» псалъэхэр зэхъуэкIын «муниципальнэ районхэм, къалэ округхэм» жиIэу.

6. 7 статьям:

1) «б» пунктым хэт «федеральнэ органхэм» псалъэхэм ятIонэрэ «къэрал» жиIэу дзыщIыгъужьи, «субъектхэм я властым и органхэм» псалъэхэр зэхъуэкIын «субъектхэм я къэрал властым и органхэм» жиIэу;

2) «в» пунктым хэт «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм» псалъэхэр зэгъэкIын;

3)«г» пунктым хэт «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм игъэхьэзыра къэрал зэхуакъу, щIыналъэ зэхуакъу зегурыIуэныгъэхэр» псалъэхэр зэхъуэкIын «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал властым и органхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм нэгъуэщI къэралхэм ярищIыкIэ зегурыIуэныгъэ, нэгъуэщI щIыналъэхэм ярищIыкIэ договору (зегурыIуэныгъэ) игъэхьэзырахэр» жиIэу.

7. 8 статьям:

1) Iыхьэ 1-м:

а) ящэ абзацым и ятIо псалъэухам хэт «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм» псалъэхэр зегъэкIын;

б) ятIонэ абзацым кьыщыгъэтыпэ;

2) Iыхьэ 1-1 дзыщIыгъужьи мы кьыкIэлыкIуэм хуэдэу ятIу:

«1-1. Программэхэр ахъшэкIэ кьызэрызэрагъэпэщ щыкIэмрэ хабзэмрэ ягъэуф федеральнэ законодательствэм, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и законодательствэм тету.»;

3) Iыхьэ 2-м кьару имыIэжу кьэпытэн;

4) Iыхьэ 3-м хэт «программэхэм» псалъэм дзыщIыгъужьи «промышленностым зегъэужьыныкIэ» жиIэу.

8. 9 статьям кьару имыIэжу кьэпытэн.

9. 12 статьям:

1) ящэ абзацым мы кьыкIэлыкIуэм хуэдэу къхъыжьи: «Промышленнэ политикэм и гъэзэщIакIэм мурадкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым:»;

2) «г» пунктым кьару имыIэжу кьэпытэн.

10. 13 статьям:

1) псалъэщхьэм хэт «егъэкIуэныкIэм» псалъэр зэхъуэкIын «Iэнатlэм» жиIэу;

2) ящэ абзацым мы кьыкIэлыкIуэм хуэдэу къхъыжьи:

«Промышленнэ политикэр гъэзэщIын мурадкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм:».

11. 15 статьр мы кьыкIэлыкIуэм хуэдэу къхъыжьи:

«15 статья. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щекIуэкI промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм ират къэрал дзэпыкъуныгъэ

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щекIуэкI промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм къэрал дзэпыкъуныгъэр концепцэм кьызэрыщагъэлъэгъуэм хуэдэу ират икIи ар технологие пэрытым ирилажьэ икIи щIэупщIэ зиIэ продукц кьыщIэзыгъэкI промышленнэ комплекс Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм кьыщыщIэгъэпщIыным хуэунэтIащ.

2. Промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ират дзэпэныкъуныгъэр тращIыхь хъунущ мы кьыкIэлыкIуэхэм:

а) налогхэм, адрей ахъшэу зэхуахьэсхэм ящыщу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым Iэрыхьэхэм ятещIыхьауэ инвестицэ налог кредитхэмрэ льготэхэмрэ етыныгъ;

б) Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и республикэ бюджетым халъхьэ налогхэмрэ адрей ахъшэхэмрэ зэщIыхьауэ егъэтыным е ахэр щатыну пIалъэхэр яхуэгъэзэжыным;

в) промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм льготэ зиIэ бюджет кредитхэмрэ субсидиехэмрэ яхуэхъыным;

г) промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и бюджетым и щIыхьуэ ятельхэр реструктуризацэ щIыным;

д) къэрал мылъкур бэджэндж кьэзыгъэсэбэпэхэм бэджэндж уасэм и пльэныкъуэкIэ яхудэчыным;

е) гъэльэгъуныгъэхэм зэпхыныгъэ зиIэ сабырымыIэхэр, нэгъуэщI Iэмалхэрэ кьагъэсасэбэпурэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и промышленностым и предприятэхэм я продукцэм иIэ щIэупщIэр кьэIэтыным;

ж) республикэ кIуэцIым щыIэ кооперацэм, Урысей Федерацэм и субъектхэмрэ нэгъуэщI къэралхэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм яхуиIэ экономикэ зэпыщIэныгъэхэм зегъэужьыныр и пльапIэу, промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм я продукцэр щыпхагъэкI рынокым зегъэужьыныкIэ защIэгъэкъуэным;

з) промышленнэ лжьыбгъэм и субъектэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щIыналъэм, абы и щыкIэ щIыпхэм я производствэ зэпыщIэныгъэхэм экономикэм и хабзэхэм кьезэгъэкIуэу зегъэужьыныкIэ защIэгъэкъуэным;

и) промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм папщIэ Iуэхутхьэбзэхэм (сертификацэмкIэ, консалтингмкIэ, лизингымкIэ, кадрхэр егъэджэныкIэ Iуэхутхьэбзэхэм, адрей Iуэхутхьэбзэхэм) я инфраструктурэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм зегъэужьыным;

к) социальнэ, щэнхабзэ мыхьэнэ зиIэ объектхэр муниципальнэ мылъкум хэгъэхьэныкIэ промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм щIэтIысхьэным;

л) промышленнэ лжьыбгъэм и субъектхэм ахэр федеральнэ инвестицэ программэхэм хэтыным хиубыдэ IуэхухэмкIэ ядэIэпыкъуным;

м) промышленностым и Iуэхущ1ап1эхэм менеджментым щегъэфIэкIуэныкIэ зыщегъэужьыныкIэ теIэжьэным;

н) кьызэгъэпэщIныгъэ, экономикэ, правовой лъэныкъуэхэм хиубыдэ кьынэмыщI Iуэхухэм.».

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КЪАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2009 гъэм дыгъэгъазэм и 1-м
№57-РЗ

Урысейм, нэгъуэщI къэралзыбжанэм политикэ хуэхэзыкIэм зэрызыщIыхьыжам, жыпIэгъуэр нэхъ хуит кьызэрыкIуэм утыку кьрашащ лъэпкъ Iуэхуэр, къэралыгъуэ щхьэхуэм щIэбэныныр кьарикIэ зэфIэхьыным и тельхьэхэр. Ахэр щхьэусыгъуэ ящIу, по литию, финанс, нэгъуэщI мурадхэр зиIэхэмэ я Iэмалыр кьагъэсэбэп хъуащ. Дужьрей ильэс 15-рщ дунейм рощ нэхьри зызыубгъуж терроризмэм хуабжьу игъэгъуазэ щыхъуар.

ЩIэПХЪА ДЖАГЪЭ лIэужьыгъуэм заузэж: цIыхубзхэхьIбэ яукI, уIэгъэ ящI хъуащ, куэд дыдэ зыхэкIуадэ хьэкIэкхъуэкIагъэхэр зэхащIыхь, террористхэр нэхьри гущIэгъунщэ мэхъу, хьиIм йокI. Политикэ, уголовнэ терроризмэр зэхохьэ, лъэпкъ, дин Iуэхукlэ зэпэщIэувэным нахуэуи щхэуи кьыхуараджэу уеужьащ - пСори зыштращIыхьыр е ещIэм я фейдэ зыхъэпэхэрщI. Террористэ зэгухьэныгъэхэм, гупхэм ахьшэкIи, Iэщэкlи, псалъэкIи ядэIэпыкьуэрщыIэщ.

Терроризмэр зыхъэзэщ зыщI - иджырей кьэралым щыIнагъэнщагъэр кьыщцIэзрегъэпэщ щIыналъэм щынагъуэщхъэм гъ уэгу кьыщцIыхь.

Мы зэманым ирихьалIэу ягъэкIуэдащ Урысейм нахуэу щылажьэу щыта дин-политикэ, экстремист зэгухьэныгъэхэр. БзаджащIэхэм ахъшэкIэ ядэIэпыкьуэу щыта дунейпсо ислъам «псапащIэ» фондхэр зэхуащIыжащ. А фондым и жьауэм щIэтэхэр щэхурылажьэхъу, икIи абыхъэм зрауcыгъуэдрахьым сыт хуэдэ терроризм лIэужьыгъуэри. КьафIэIуэхукьым щрагъэкI, муниципальнэ, хабзэ хьуэмэ IуэхущIапIэхэм я лжьакIуэхэм я гъуэгу цIыху кьызэрыгъэкIэжри зэрыхэкIуадэр.

Т ерроризмэр щIэху збжьэныр кьызыхэкIа цIхьэусыгъуэхэр зэхьыгъэкIыу кьыпхуэзыщIэныжьыжьыр жьалгъуэм кьыкIуэ, щIыналъэ, хабзэ хьуэмэ IуэхущIапIэхэм я лжьакIуэхэм я гъуэгу цIыху кьызэрыгъэкIэжри зэрыхэкIуадэр.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и гуГъу пщIымэ, мыбы терроризмэр кьызыхэкI щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэхэу кьыщцIихуэгъэльэгъуэныр щыцIыхухэм я псэукIэр хэпщIыкIыу зэрекIэкIуарщ, кьулейсызхэмрэ къулейхэмрэ мылъкукIэ хуабжьу зэрызэпэхъыжьыкIарщ. Абы цIыхухэр егъэгурыжь, блэкIам хурегъэпльэкIыж. А псоми хохьэж жьономикэ кризисыр, уасэхэм зэрыкъуэкIыр, уплуцIэ зыпхъуэгъэзэкIэ зэрымащIэр, инфляцэм зэрызричар, лэжьапIэм щэхэр зэрыкуэдыр. А щхьэусыгъуэхэм кьаухьыкIу куэдым нэгъуэщI щIыналъэхэм Iэнатlэ кьыщIалъхьэу эн ЩIей мэхъу. Жьлагъуэм и Iуэхуэхьэкlэм зехьэжь, цIыху Iэджэм яфIокIуэд дуней тетыкIэу яIар, я гващIэм дежкIэ Iыгъ1эу щытар, арадиу, диным и лIэужьыгъуэ залымэ зм хэща мэхъу. Къэгъэльэгъэ уэн ящIыжь цIыхубзэ кьыбдаГъащIэ Iэнатlэхэми кьыкъэрагъэпIэхъар терроризмэм зэрыпэщIэтI щIыкIэр.

Терроризмэм упэщIэтын папщIэ жьлагъуэм и деж кIэ щынагъуэ ин дыдэ зыпылъ Iуэхур кьызыхкI щхьэусыгъуэхэр зэрыгъэзэрыгъуэхэр ящIыжьыр.

Терроризмэм уIэщIэтыныкIэ къэгъэсэбэпыпхъэ Iэмал закъуэр - ар къэмыгъэхьунырщ. Ауэ ар икъуэкIэ Iежьыгъэ гугъуэу, абы и щхьэусыгъуэрэ кьэрал Iуэхущ1ап1эхэр е хабзэхьыжьмэхэр лъэрымыхьу аракъым. ПСори зэлъытар жьлагъуэм и политикэ зэхэтыкIэм хэпь хъуа нэщIэнщIэ Iеи ящIыж. Жьлагъуэмрэ кьэралымрэ зэгурымIэу цIыхухэм я псэупIэхэм, нэгъуэщI объектхэм 745-р щыдгъэщащ. Ахэр кьыщцIыхьуа щIыпIэхэр зэпэтпльыхьащ, кьэтпщIытащ, апхуэдэм зыщцахьумэныкIэ чэнджащэр етгащ. АрщхьэкIэ зэдыгъуа Iуэхущ1ап1э 50-м я унафэщIэхэм ящыщу ОВО-м и Iуэхутхьэбзэхэр кьэзыгъэсэбэныну жьрыкъуэ зыщIар тIу кьуейщ, фэтэрри 123-р зейхэм ящыщу цIыхуэ 9-м, мылъку хэщIыныгъэ зрата цIыхуи 126-м щыщу 3-м зыкъытхуагъэзауэ аращ. Iуэхутхьбзэхэм я уасэр зэрызэпалъытIуэхум хэтIыщ, ауэ абы текIуэдэнур абыхъэм ягъуэта хэщIыныгъэм и мащIэщIыщ. Мыри кьыхуагъэщащ, ди и закъуэкIэ щытыкIэр егъэфIэкIуа хьунукъым, мылъкур зейхэм гудзакъэ, сакъыныгъэ яхэтлъхьэ хуейщ. - Нэгъабэ цIыхухэм я псэупIэхэм, нэгъуэщI объектхэм 745-р щыдгъэщащ. Ахэр кьыщцIыхьуа щIыпIэхэр зэпэтпльыхьащ, кьэтпщIытащ, апхуэдэм зыщцахьумэныкIэ чэнджащэр етгащ. АрщхьэкIэ зэдыгъуа Iуэхущ1ап1э 50-м я унафэщIэхэм ящыщу ОВО-м и Iуэхутхьбзэхэр кьэзыгъэсэбэныну жьрыкъуэ зыщIар тIу кьуейщ, фэтэрри 123-р зейхэм ящыщу цIыхуэ 9-м, мылъку хэщIыныгъэ зрата цIыхуи 126-м щыщу 3-м зыкъытхуагъэзауэ аращ. Iуэхутхьбзэхэм я уасэр зэрызэпалъытIуэхум хэтIыщ, ауэ абы текIуэдэнур абыхъэм ягъуэта хэщIыныгъэм и мащIэщIыщ. Мыри кьыхуагъэщащ, ди и закъуэкIэ щытыкIэр егъэфIэкIуа хьунукъым, мылъкур зейхэм гудзакъэ, сакъыныгъэ яхэтлъхьэ хуейщ. - Нэгъабэ цIыхухэм я псэупIэхэм, нэгъуэщI объектхэм 745-р щыдгъэщащ. Ахэр кьыщцIыхьуа щIыпIэхэр зэпэтпльыхьащ, кьэтпщIытащ, апхуэдэм зыщцахьумэныкIэ щIэпхъаджагъэхэр пхуэгъэкIуэдныкъым. Кьанло Заур кьызэригъэльэгъуэмкIэ, лэжьапIэншIэу, зыщIыпIи щемыджэу, Iуэхуншэу дэт щIалэгъуалэр дыгъуэгъуакIуэхэм зыхаIэщ. Хэрам хабзэр кьыщцIэзыпыыдэхэр ящIыжьыр зыхуэпсыр жьы телефонэхэр. Нэгъабэ щэкIуэгъуэм яубыдауэ щытащ Щэджэм куей щIалэгъуалэм ящыщу 4. Ахэр Налшык къакIуэурэ, уэрамым ирикIуэхэм дыщэ зэрыпсхэр, нэгъуэщI хэпшIыхэр, гъэщIагъэкIэ телефонэхэр зыIэрагъэхьарт. Абыхъэм ящыщ1ыкIыу, апхуэдэ щIэпхъаджагъэу 23-р ялэжащ.

Адэкlэ Къанлом кьыхигъэщащ зи мылъку ядыгъуаэхэм, псом хуэмыдэу яхьунщIа зхьрычтыщIэхэм, хабзэхъумэхэр щаухуэзэкIэ, Iуэхур сэтей кьэщIыным, бзаджащIэр убыдыным сэбэп нэхъыбэу зыхуэпсыр жьы къаэремыпсальэр.

Акаев Хъэмид зэрыжиIамкIэ, я нэIэ нэхъыбэу зытетыр мыхьэнэ хэха зиIэ къэрал Iуэхущ1ап1эхэрщ. Ауэ закъыхуэзыщIаэзэхэм я Iуэхутхьбзэхэр хуаущIэ. Иджыпсту яхъумэ рецепликэ мыхьэнэ зиIэ хуэунэмыгъуэ Iэ, псом, электрокъарум пыщIауэ 25-рэ. Нэгъабэ щэкIуэгъуэм Урысейм и Правительствэм зэкIэлыкIуэу унафиIэ кьыщтащ къэрал хъумэныгъэм хиубыдэн ХэкIэтIэхэр щыубзыхуауэ. Абыхъэм ящкъ иткIэ, КЪБР-м щыIэ МВД-м республикэм и ухуэныгъэхэм ящыщу хиубыдапхъэхэр кьыщыгъэльэгъуэ проект егъэхьыр. Псори зэхэту абы кьызэщIыубыдэнущ Iуэхущ1ап1э, нэгъуэщI ухуэныгъэ ирехьуи 300-м нэблагъэ. Зыхуэгъэза ведомствэхэм гурыIуаэу ар кьащта нэхъ, республикэм и Правительствэр хэпльэнущ икIи дэтхэнэми текIуэдэну мылъкур нубзыхуащ. Ахэр федерал рецепликэ щыIэ Iэнатlэ я закъуэхьым, атIэ хэтащ медициндэ, социальнэ страхованэхэмкIэ фондхэм, Федеральнэ налог къулькъуущIап1эм, Суд приставхэм я федеральнэ Iэнатlэм, Федеральнэ казначействэм я лжьакIуэ хэхахэр, УФ-м хьихьэ щIыналъэхэм я гъэзэщIакIуэ властхэм я лЫкIуэхэр. Абыхъэм папщIэ етгъэджэныгъэ щхьэхуэхэр, семинархэр къэралым и щIыпIэ куэдым щекIуэкIащ.

Апхуэдэ щIыкIэкIэ УФ-м и Пенсэ фондыр, абы и щIыналъэ къудамэхэр нэсу хуэхьэзыр хъуащ щIыхуэхэм мылъкукIэ зэрызыщIагъакъуэу щIыкIэм кIэлъыплъыну.

КЪАРДЭН Маритэ.

Псори дыззкъуэвгъэувэ

●Iуэху еплъыкIэ

Iуэу, дзыхь зэхуащIу, зызэхащIыкIыу щытмэ, терроризмэм лъабжьэ игъуэтынукъым. Террористхэр дэ ди гъуэгу мыкIуэ. Ар кьыгурыIуэмэ, абыхъэм кьабгъэдэкI шынагъуэр тхуэгъэмэщIэнукъым.

Сыт щIапхъэ терроризмэм упэщIэтыным папщIэ? Ахэр мыщIэуэ гухэгъуэшынущ.

Политикэ Iуэхухэр. Ахэр хуэгъэзащ жьлагъуэ политикэ щытыкIэр зэтес щыным, лъэпкъхэм яку кьыдэхъуэ кьафIэгъэхэр гъэкIуэдыным, псэукIэм хэль хьуэ гугьехьэхэр хуабжьу гъэщIэрэным, зи гугъу тщIы щIэпхъаджагъэ лIэужьыгъуэм пщIэтын и лъэныкъуэкIэ ди гъэнэгъу щIыналъэхэм ядэлэжьэным.

Властым и кьудамэ псоми ирагъэкIуэжI лъэпкъ политикэр щIыхуэм лIэщIыгъуэкIэрэ кьадекIуэжI хабзэ нэхъыфIэхэм зэхъуэкIыныр.

Псэунигъэ-экономикэ Iуэхуэхэр. Ахэр хуэгъэпсын хуейщ ди куейхэмрэ кьалэхэмрэ я яГуэт зыужьныныгъэ зэхуэдэ щIыным, щIыхуэхэм я псэукIэр зэхуагъэ хэпльу кьызэгъэпещыным, уасэхэм зэмыхьэныным тэмэму кIэльыплъыным, республикэм и экономикэр хэпщIыкIыу кььэтIыным.

Хабзэм егъэщIылIа Iуэхуэхэр. Терроризм лIэужьыгъуэм хиубыдэ щIэпхъаджагъэ зэхэзэщIыкIыхьэхэр фIэкIыпIэ зэрыIэтыр, Iуэхущ1ап1эхэр псоми яльагъуэн, терроризмэм зэребэныр зыхьащIэн, Iэщэкlэ щэхуу сату ямыщIэным я нэIэ трагъэтын хуейщ. Апхуэдэу зи гугъу тщIы щIэпхъаджагъэ лIэужьыгъуэм зэрыпщIэт хабзэхэр зегъэфIэкIуэн, абыхъэм хуагъэувэхэр, абыхъэм кьадэжьIуэу, цIыхуэхэм эрэдзлажьэ щIыкIэр зэрахьуэжьын хуейщ. Терроризмэм пэщIэ хабзэхъуэм Iуэхущ1ап1эхэр зэдэлэжьынымэ мыхьэнэшхуэ иIэщ. Ахэр хьыбарэхэмIэ зэрызэдагъуашэр егъэфIэкIуап1хьэщ. Зи гугъу тщIы Iуэхущ1ап1эхэм я Iэрыпхъэ хьыбарэхэр нэгъуэщIхэм яльэныбжьынчи хуэсакъыжьынущ. Лъэныкъуэщхьэ экстремист идеологием зыщамыубгъэшын кIэльыплъын хуейщ. Нэхъапэм экстремист щIэпхъаджагъэ зэралъэкIын хуейщ. Апхуэдэу зи гугъу тщIы щIэпхъаджагъэ гъэужьыгъуэм тэмэмым тегъэувэжьынымкIэ егугъуи, хьэл Iуэнтlэ яIэу кьэхъу ныбжьыщIэхэм, Iэщэщ1эм тэмэмэ емыхьулIэ унагъуэхэм я сабийхэм, зеинщэжэм гульытэ щхьэхуэ хуащIын хуейщ.

ХьыбарегъащIэ - пропагандэ Iуэхуэхэр. Ахэр хуэунэтIащ щIэпхъаджагъэхэм, псом хуэзыщIэу терроризмэм, жьлагъуэм и деж1Э пыль щыныгъуэр цIыхуэхэм кьаиэ щымыIэу ягурыгъэIуэным, идеологие Iейм земыгъэубгъуным. Терроризмэм гъэужьу емытымыр теухуа лъэкIыгъэм жьыдэкъуэ кьихьэн хуейщ цIыхуэхэм хьыбар зэрырагъащIэ Iэнатlэхэр. Мы зэманым IэщагъэлIэжьэм (юристэхэм, филологхэм, теологхэм, психологхэм, дохутырхэм, нэгъуэщIхэми) кьагъэльагъуэ языныкIыуэ хьыбарегъащIэ Iэнатlэхэм цIыхуэхэр гущIэгъунщагъэм, лей зехьэным, лъы гъэжьэным зэрыхуэу - щыйр. Абы цIыхуэхэм я хьэлыр зэIеГъэхьэ. Iэщ1агъэлIэхэм, КЪБР-м и Жьлагъуэ палатэр, Парламентыр як эгу, кьащIыгъэ хуэгъэзауэ гъэтхэгъэ гъэ нурналхэмрэ тредзэхэм, радиокIэ кьатхэм, телевизоркIэ кьагъэльагъуэгъэ зэхъуэкIыныр кьыхуеджэныгъэхэр хэтрэ хэмытрэ. Апхуэдэу Жьлагъуэ палатэм щыIгъу, КЪБР-м и Журналистхэм я зэгухьэныгъэм кьызэригъэпэщын хуейщ мы Iуэхум купщIафIэу тетхьыныну лэжьакIуэхэр ягъэхьэзырыныр. Шэч хэмылъу сэбэп хьунт кьэрал, хабзэхъуэмэ Iуэхущ1ап1эхэм я лIыкIуэхэр хэту конференцэхэр, «стIол хьурейхэр», семинархэр зэхэщIыжьыр. Щ1ап1эгъуэлъ, цIыхуэ, лъэпкъ, дин зэгухьэныгъэхэр зэрегъэпэщмэр кьжьэкIэкъуэкIагъэу зэрыщытыр цIыхуэхэм гурагъэIуэным пэмыжьыжьыр, Дауи, мыхьэнэшхуэ иIэщ мурад бзаджэкIэ зэхьыхьэ гупхэр и чэзум кьэхутэным, абыхъэм я унафэщIхэм я лэжьыгъэ кьыдэзыпIуэныр.

Щэнхабзэ-егъэджэныгъэ Iуэхуэхэр. Мыхэр нэхьыбэу зэхьэлIар цIыхуэхэм я джжIэ мыхьэнэ зиIэ лъапIэныгъэхэм зэгъэужьыныращ, ахэр щыIэныгъэ хэльу гъэсэныращ. Щ1ап1эгъуэлъ зехьэлIэн хьэл-щэн дахэ зыхегъэльхьэным елъэкыпхъэщ тхыдэмрэ щэнхабзэмрэ я щапхъэ нэхъыбэ щыпхьэфIэмэ, е зэрэ хъуэ у дунейм тетыным теухуауэ ящIэ дин зэмылIэужьыгъэхэм ягъэбелджылахэмкIэ, республикэм щыпсэу лъэпкъхэм кьадекIуэжI хабзэфIэхэмкIэ.ديژ щызекIуэ дин нэхъыщхьэхэм я лэжьакIэхэр зыхэт зэгухьэныгъэ кьызэрагъэпэщыну хуабжьу кьозэгъ. Абыхъэм зэрыщытыр, абы жьихьэнмэм ззэрыхуишэр цIыхуэхэм гурагъэIуэрэныт. Кьалэхэми хуэдэу, кьуажэж эмэ я щэнхабзэ, спорт Iуэхущ1ап1эхэм я лэжьыгъэр, псом хуэмыдэу ныбжьыщIэхэр, екIуэлIэн хуейщ. Абыхъэми библиотекэхэмэ кIуэ я хуэфIэкIыныщ цIыхуэхэм, зыкъыхэмтIащ з эхуэуащIын зэрыхуейм теухуауэ.

Муниципальнэ щIыналъэхэм, Къэрал Думэм я депу- татхэр зи гугъу тщIы лэжьыгъэм щегугъэн хуейщ. Апхуэдэу зи гугъу тщIы щIэпхъаджагъэм, терроризмэм кьызэдашэ гуэвэгъуэм зыщцIыхьумэныр зэрыгугъуэм теухуауэ зэфIэкIыщхъэ зиIэри кьызэрыгъэгъэкIыжьхэр ящIыжьыр. Абы кьызэкIыу кьэзыгъэсэбэпэ Iэмал закъуэр - ар къэмыгъэхьунырщ. Ауэ ар икъуэкIэ Iежьыгъэ гугъуэу, абы и щхьэусыгъуэрэ кьэрал Iуэхущ1ап1эхэр е хабзэхьыжьмэхэр лъэрымыхьу аракъым. Псори зэлъытар жьлагъуэм и политикэ зэхэтыкIэм хэль хъуа нэщIэнщIэ Iеи ящIыж. Жьлагъуэмрэ кьэралымрэ зэгурымIэу цIыхуэхэм я псэупIэхэм, нэгъуэщI объектхэм 745-р щыдгъэщащ. Ахэр кьыщцIыхьуа щIыпIэхэр зэпэтпльыхьащ, кьэтпщIытащ, апхуэдэм зыщцахьумэныкIэ щIэпхъаджагъэхэр пхуэгъэкIуэдныкъым. Кьанло Заур кьызэригъэльэгъуэмкIэ, лэжьапIэншIэу, зыщIыпIи щемыджэу, Iуэхуншэу дэт щIалэгъуалэр дыгъуэгъуакIуэхэм зыхаIэщ. Хэрам хабзэр кьыщцIэзыпыыдэхэр ящIыжьыр зыхуэпсыр жьы телефонэхэр. Нэгъабэ щэкIуэгъуэм яубыдауэ щытащ Щэджэм куей щIалэгъуалэм ящыщу 4. Ахэр Налшык къакIуэурэ, уэрамым ирикIуэхэм дыщэ зэрыпсхэр, нэгъуэщI хэпшIыхэр, гъэщIагъэкIэ телефонэхэр зэрыIэтыхьарт. Абыхъэм ящыщ1ыкIыу, апхуэдэ щIэпхъаджагъэу 23-р ялэжащ.

Адэкlэ Къанлом кьыхигъэщащ зи мылъку ядыгъуаэхэм, псом хуэмыдэу яхьунщIа хъэрычтыщIэхэм, хабзэхъумэхэр щаухуэзэкIэ, Iуэхур сэтей кьэщIыным, бзаджащIэр убыдыным сэбэп нэхъыбэу зыхуэпсыр жьы къаэремыпсальэр.

Акаев Хъэмид зэрыжиIамкIэ, я нэIэ нэхъыбэу зытетыр мыхьэнэ хэха зиIэ къэрал Iуэхущ1ап1эхэрщ. Ауэ закъыхуэзыщIаэзэхэм я Iуэхутхьбзэхэр хуаущIэ. Иджыпсту яхъумэ рецепликэ мыхьэнэ зиIэ хуэунэмыгъуэ Iэ, псом, электрокъарум пыщIауэ 25-рэ. Нэгъабэ щэкIуэгъуэм Урысейм и Правительствэм зэкIэлыкIуэу унафиIэ кьыщтащ къэрал хъумэныгъэм хиубыдэн ХэкIэтIэхэр щыубзыхуауэ. Абыхъэм ящкъ иткIэ, КЪБР-м щыIэ МВД-м республикэм и ухуэныгъэхэм ящыщу хиубыдапхъэхэр кьыщыгъэльэгъуэ проект егъэхьыр. Псори зэхэту абы кьызэщIыубыдэнущ Iуэхущ1ап1э, нэгъуэщI ухуэныгъэ ирехьуи 300-м нэблагъэ. Зыхуэгъэза ведомствэхэм гурыIуаэу ар кьащта нэхъ, республикэм и Правительствэр хэпльэнущ икIи дэтхэнэми текIуэдэну мылъкур нубзыхуащ. Ахэр федерал рецепликэ щыIэ Iэнатlэ я закъуэхьым, атIэ хэтащ медициндэ, социальнэ страхованэхэмкIэ фондхэм, Федеральнэ налог къулькъуущIап1эм, Суд приставхэм я федеральнэ Iэнатlэм, Федеральнэ казначействэм я лжьакIуэ хэхахэр, УФ-м хьихьэ щIыналъэхэм я гъэзэщIакIуэ властхэм я лЫкIуэхэр. Абыхъэм папщIэ етгъэджэныгъэ щхьэхуэхэр, семинархэр къэралым и щIыпIэ куэдым щекIуэкIащ.

Апхуэдэ щIыкIэкIэ УФ-м и Пенсэ фондыр, абы и щIыналъэ къудамэхэр нэсу хуэхьэзыр хъуащ щIыхуэхэм мылъкукIэ зэрызыщIагъакъуэу щIыкIэм кIэлъыплъыну.

КЪАРДЭН Маритэ.

●Ди сурэт гъэпылъытIэжьр

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым и яIэ ректор, тхыдэ щIэныгъэхэм я доктор, профессор Бэрбэч ХьэтIутIэ МутI и къуэр (1916 - 1965). *Сурэтыр 1962 гъэм трахащ.*

ЩIалэгъуалэ центрхэмрэ советхэмрэ кьызэрагъэпэщ

КЪБР-м ХьэбарегъащIэ Iэнатlэхэмкlэ, жьлагъуэ зэгухьэныгъэхэм ядэлэжьэныкъэ щIалэгъуалэ Iуэхуэхэмкlэ и министерствэм и лIыкIуэхэм. Налшык къалэ администрацэм я апхуэдэ къудамэм щыIэхэр ящIыгъуу, иджыблагъэ ирагъэкIуэкIа зэIущIэм щыIэпкърахащ рецепликэм щIалэгъуалэ политикэр зэрэщIагъэщIэжьыр. Абы тегъуэжьащ Iуэхущ1ап1эхэм я Iуэху зэрыщытыр, абы жьихьэнмэм ззэрыхуишэр цIыхуэхэм гурагъэIуэрэныт. Кьалэхэми хуэдэу, кьуажэж эмэ я щэнхабзэ, спорт Iуэхущ1ап1эхэм я лэжьыгъэр, псом хуэмыдэу ныбжьыщIэхэр, екIуэлIэн хуейщ. Абыхъэми библиотекэхэмэ кIуэ я хуэфIэкIыныщ цIыхуэхэм, зыкъыхэмтIащ з эхуэуащIын зэрыхуейм теухуауэ.

**- 2009 - 2015 гъэхэм КЪБР-м и щIалэгъуалэр» республикэ программэм ипкъ иткIэ, мы илъэсым

Экономикэ Политикэ

Махуэку

Кавказ Ищхъэрэ Жылагъуэ Іуэху

● Щэныгъэ

ДекІакІуэрэ?

Илъэсыщ1эм дызыгъэпытеиэ хъыбар къыт1ихыжащ: Урысейр щ1эныгъэм хуабжьу зыщ1ожьа къэралхэм хабжьмыркъым. 2009 гъэм УФ-м дунейпсо щ1эныгъэм хитльхыар мащ1э дыдэщ - ибар къэхутэныгъэ псоми я процентш 2,6-рэ къудейщ. Ар СССР-м зэрыщыщытам нэхъри хуэдибл1э, Китайм изгъаб1э щ1ыгъэкІуэка къэхутэныгъэхэм нэхьрэ - хуэдищ1э, Индием - хуэдэ 1,5-к1э нэхъ мащ1э, Д1ы ди ятэ щ1ащ Бразилиер! Сыт къэхъуар?

УЗЫГЪЭНЭЩХЬЕЙ ПЭЖ

МОДЕРНИЗАЦЭ къыхэзыдгъхьаэм я нэхэр ябгъэпт1эн хуейщ. Дунейм яп дыдэу ядиж, спутникыр ядерп реакторыр езыГъа къэралыр иджы щ1ынбгъэ къэхутэныгъэхэм я куэдгъэмкІэ Бразилиеми пэхъужьыркъым. Зэрыжа1ащи, дыкъэсыжащ. Ауэ ар мы зэманым ирагъэкІуэкІ политикэм и Гъужьщ - зы Гъэмк1э правительствэм «наноавантюрэхэм» соиналрди 100 хуэхъ, нэгъуэщ1 Іэмк1э 2010 гъэм зэрыщыту урысей щ1эныгъэм хуиутЫпща сом меларди 170-р сом меларди 159-м нэсу пеупщ1ыж. Мыр жытГэну игъуэ хъуащ.

Яцрауэ, нэгъуэщ1 къэралхэм дэ идыдж1ейуэнЫхь мэхьу. «Урысейм щ1ынбгъэм зэмыдыкІыпщ1ыжу щ1ащ ик1ыр а1ап1ьэ к1ыхьк1э Европэм дуней псоми щ1ыпащ1эу щ1атащи, и зэф1эк1ым зэрык1эрЫхьр узыгъэгъжьей Іуэхущ», - къ1ыхаг1эщхъэхуК1 «Томсон-Рейтер» щ1эныгъэ рейтингыр зэхэзыльхьа Іэщ1агъэл1хэм.

Е1Гъэнрауэ, узыгъэПетей Іуэхуэзр зыр - зым К1эЛъыК1уэу къыкъэк1ырт. П1ал1ъм папщ1э, мыр: нэгъаб1э и к1эм Урысейм ф1эК1уэдащ... щ1эныгъэ спутник. Дыгъэ б3ийхэр джыным хуХаха, тонниТ1 зи хьэлъагъ «Коронас-Фатои» спутникыр ящ1ауэ инжеиркэр зэрыщ1ыуам къыхэК1ыу. Абы и батареехэр т1ысащ Дыгъэм къыщ1ыгъэнЫзэуам ным. Иджы зыщ1ыгъэр мы гъэм и мэлыжьыхьым дыгъэ бзийхэр ял1ьЫэсу «къэбдзэгуэжьнырщ».

Ар зэрымщ1агъэк1э я1ащ1эк1а щ1ыуагъэуи къыщ1ыгъэ хъунт хуэжрей илъэхэм ди къэралым мы Іуэхур зэрыщ1ежьк1ым и Гъужьу щ1ымытам. Фщ1эн щхьэк1э: США-м щ1эныгъэ спутник 40, Евросоюзым - 10 я1эщ. Уеблэмэ, Китаймиещ1эныгъэ спутникит1 зэригъэпэщащ. Абы щ1ыгъэмэ, нужь илъэс 15-м ди къэралым игъэльэтар спутникиз5 къудейщ. Марсым к1ыэрт нэхъыбэ3к1э зы-щ1ыгугъар. Ауэ ар уэгу жьыжьэм мафЫэм щ1сащ.

Ещанэрауэ, ещанэгъэщхъуэхэм я дежк1э щ1эуэ щ1ыткъым зи гугъу тщ1ы хьыбар. Ахэр хуэд щ1ауэ хуэщ1окъу Іуэхур зыГутыр УФ-м и унафэщ1хэм гурагъэІуэну. Къапщтэмэ, иджыблагъэ прессэм къытехуащ «Сыт дэ къэралым дыщ1ик1ар?» письмо з1ухэр. Абы Іэ щ1ащ1 урысей къэхутак1уэу 168-м - дунейм и щ1эныгъэ Іуэхущ1апІэ дызрыхьхэм щылажьхэм. Письмом уи гур фЫ ищ1ыркъым, ауэ абы мыхьэ3 ин дыдэ и1эщ ди щ1эныгъэ эщ1эзыІуІа уэзыр зэрыхагъэк1ыну Ізмалхэр зэрыщыбзыхуам къыхэк1ыу.

ФИ ІУЭХУ ФЫЦ ИРИКІУЭ, ДОХУТЫРХЭ...

АХЭР къэралым ик1ащ Урысейм щ1эныгъэм егъэщ1ы1а Іуэхуэхэр хуабжьу зэрыщыт3ыхьыкІ кьыхэм1ыу. Идж1ыр к1уэ пэтми ихъыпк1ыж щохьу, ауэ ар зэрыщынагъэр зэк1э яльагъуркъым. А узыр л1эуэжьыгъущу зэхэщ1ы.

Яцрэ. Иужьрей илъэс 20-м урысей щ1эныгъэм ахъшэу хухахар куэдк1э нэхъ мащ1эр зызыужьа къэралхэм абы хуаутЫпщам нэхъ р. Ар США-м е1ыЫтащ1у хуэдэ 16-к1э, Китайм - хуэдэ 5-к1э, Германием - хуэдэ 3-к1э нэхъ мащ1эр. Урысей щ1эныгъэ институт нэхъыфІхэм ахъшэу иратыр нэгъэщ1 къэралхэм я апхуэдэ Іуэхущ1апІэхэм хуаутЫпщ1ым и проценти 5-р фІэк1а хъуркъым. Абы щ1ыгъэми, кризисым щигащ1эгъуэ зэманым США-м къэхутэныгъэхэм елэжь щ1эныгъэм ахъшэу хальхъэм хуэдитФк1э щ1ыхагъэхъуащ - идж1ы ар ВВП-м и проценти 3 мэхуэ.

Е1Іуэнэр, Іэщ1агъэл1хэр зэрагъэхъэзыр щ1ыкІэр тельыджэм хуэхЫуащ. Урысейм дунейм яп ЫвыпІэр щ1ы1ыгъ щ1ыхь минипщ1 ильэс яхуэгъэ студентхэм я бжьгъэмк1э. Ауэ вузхэм я Іыхьэ пЛаанэм щеджэхэм ирагъэгъуэтыр щ1эныгъэ нэпщ1ы, къэнжахэм я Іыхьэ пЛаанищым ягъэхъэзырыр зыри зыхуэмей Іэщ1ал1хЫгъэщ. Щ1ал1эгъуалэр хуейкъым щ1ыкІэм хьхьэну. Зэущ1ахэм я зы процентырщ еджагъэшхуэ хьуну я муращ1ыр.

Ещанэр Къэралым щ1эныгъэм ахъшэшхуэ хуитЫпщу щытми, ар Іуэху мыхьэнэщ1эхэм трагъэК1уадэ. Зы щ1апхъэ закъэ: дунейм щымы1эхэ нанотехнологиехЫм.

Властыр зы1эщ1эл1хэм еджагъэщхуэхэм улахуэ тэмэм иратыркъым. Абы къыхэк1ащ къэралым куэд ик1ыныр. Іэджэм урегъэгупсыс мы бжьгъэм - 1990 гъэ л1ьандэрэ нэгъэщ1 къэралхэм Іэпхъуащ ф1ик1э, математик1э, техник1э, химиемк1эщ1ыгъэхэм я докторхэм я процент 70-р. Щ1эныгъэхэм я урысей академием къыщ1абжащ 1990 гъэм къыщ1ыдэзащ1э еджагъэщхуэ мин 22-м Урысейр зэрабгынар.

КъэнаХэм я1ащ1ыщ куэдыр л1ужьыгъэм егугъуркъым. Абы1ЫЗ, уеблэмэ зиумысыжащ1 Президентым и администрацэм и унафэщ1 Нарышкин Сергей: «Ди щ1эныгъэ л1ужьыгъэм я бжьгъэр зыхуэдизымк1э дэ дахуэдэщ зызыужьа къэралхэм. Ауэ къэхутэныгъэхэр утеукІытыхьу мащ1э дыдэщ. Щ1эныгъэ зрахъэл1э продукцэхэм я дунейпсо рынокым Урысейм къыщыл1ысыр зы процент закъуэщ. Абы щ1ыгъэми, США-м процент 36-р, Японием процент 30-р, Германием процент 17-р яйщ».

СЫТ ЩЭН ХУЕЙР

ЩЫТЫКІЭР зыхуэдэр гурыІуэгъуэщ. Иджы псори зэлъытар узыр зэрыхагъэк1ыжьыну Ізмалхэрщ. Іэщ1а-гъэл1хэм мыпхуэдэ чэнджэщхэр я1т.

Псом яп1уэ кьыз3ятегъэуыІэн хуейщ ди еджагъэшхуэхэр игъэгъуэ1 къэралхэм к1уэныр, Іэщхьэхэр къэщхьэным хущ1эхъхьэщ. Уегъэгуф1э Урысейм къэзыгъэзэжьыну хьэзыр Іэщ1агъэл1хэр зэрымымащ1эм. «Экономикэ зэ1уха» фондыр нэгъэщ1 къэралхэм Іэпхъуа еджагъэшхуэхэм я1ущ1ыхьатеи, процент 30-м ящ1ащ къэк1уэжьну хуейр, аргуэру процент 40-р хъэзырщ, дыдейрк1эхэту, зэгъэкъэрад зыбжанэм цыл1эжьну.

Пэжщ, Іэщ1агъэл1хэр къэшъжьыным текІуэдэну ахъщэр мащ1эхьам. Псалъэм и хьэтыркІэ, молекулхэр зыдж иджырей лабораторэ дажьэу я1ущ1ыпщам папщ1э щ1ныгъэл1у пщ1ы1ы хуейщ. Абыхэм ящ1ыщ дэтхэнэмэ дунейм и къэралзэмыл1эужьыгъэхэм улахуэу долар мин 50-м къыщ1ыщ1эдзаэу мин 100-м нэс къыщалэжь. Лабораторэр къызэ1ухыным сом мелуан 45-р, ар Іэмпсымэхэмк1э къызэгъэзэщ1ыным сом мелуани 4-6 текІуэдэнущ.

Ауэ, жа1э Іэщ1агъэл1хэм, апхуэдэ инвестицэхэм Іэмал кьыдагьакІыну дуней псом гу зыщ1ыльатэ къэхутэныгъэхэу илъэс къэс 5-10 щ1эныгъэ зрымыгъэхэм къытрагъэдэзыну.

Абы кьыдэкІуэу къэралым нубзыхуэ хуейщ щ1эныгъэхэр. Хуабжьу зе3ыгъэужьыну Іуэхугъуэхэр. Ахър, дауи, нанотехнологиехэм я1ухъзэу щ1ыгъэ1ыну.

ИкІэм-ик1эжьым зэф1эгъэувэжьын хуейщ щ1эныгъэ-техникэ Іэнат1эм Іэщ1агъэл1хэр щагъэхьэзыру зэрыщыщытам щыкІэр. ЕмыкІу хэлъкьым хамэкъэралхэм щ1ыщ еджагъэшхуэ нэхьыфІхэр къедгъэблагъэмэ. Апхуэдэ зы проектым пэжьэн щ1идзаК1эщ: «Урысейм и щ1эныгъэ лэжьаКІуэхэр» къэралпрограммэм ик1ыж ит1ыр, гъэрагъэблагъэ дуней псом щыщ1эрыІуэ еджагъэшхуэхэр. Абыхэм ди студентхэр зы илъэсым мазит1 нэхьрэ мынэхъ мащ1эк1э ирагъэдажь. А1ыгъэ щхьэхуэ Іэщ1агъэл1хэм ахъщэшхуэ къалэжьыркъым, ауэ Урысейм къэк1уэну куэд хуейщ. Къэбгъэлъэгъуэну ирикъунщ зы илъэсым къедгъэбдзэгъэну егъэджагъэ 380-р къызэрыльаІуэр. Іуэхур зэпеуэм хуэк1уащ - зы лэжьапІэ Іэнат1эм щ1ыхуэ 3-4 хуащ1окъу.

Зэрыщ1ыгу къащтэмэ, ди щ1эныгъэр щытыкІэ хьэлъэм итщ. Ауэ ар къебгъэлыфынущ. Псори зэлъытар къэралым и унафэщ1хэрщ. Хуейуэ п1эрэ ахэр абы?

ГУРДИН Константин.
«Аргументы недели».

● Улахуэхэр

Уасэхэм ялъэщ1эмыхьэу

Лэжьапщ1эр зыхуэдизымк1э куэд арэзыкьым

УФ-м И ДЭТХЭНЭ щ1ыхь е1Іуанэми и мурадщ езым и улахуэм хагъэхьэуну дэуэну. Ар кьинъэлъэгъэуну Портал къэхутакІуэ центрыр урысейхэм зэреупщ1ам.

Ди къэралым и компаниехэр иужьрей мазэхэм кризисым хуэм-хуэмурэ кьыхоИ. Аращ лэжьапІэхэм я процент 52-м е1ыухэм хухагъэхьэуным теууха псалъэмакъ унафэщ1хэм я кьыщ1ыщ1эпэну щ1амурадыр. Ахъщэ кьыхуащ1агъэну лъэІуэнухэм я нэхьыбэр - процент 56-р щ1ыхуэщ. Псом хуэмыдэу мы Іуэхур тк1ийуэ я1гъэувынущ зи ныбжьыр илъэс 24-м къыщ1ыщ1эдзаэу илъэс 40-м нэсхэм - апхуэдэхэр процент 54-р мэхьу. Илъэс 50-м щ1ыхьэпрыкІэ лэжьакІуэхэм хэпщ1ыкІыу нэхъ щ1эхуу зайыгъ. Абыхэм я процент 36-рщ мы Іуэхумк1э апхуэдэщхэм епсэлъэну хьэзырыр.

Ауэ урысейхэм ящыщ1ыхьхьэм кьалъэтэ улахуэхэм хагъэхьэуну улахуэхэм яхуэбгъэувыныр зыри кьыз3ярымыкІыну гугъуехь лейуэ. Апхуэдэу Іуэхум бгъэдохьэ з3ущ1ахэм я процент 20-р. Нал1уэ кьызэрыхьэуаци, унафэщ1хэм ф1ыкІэ ящыгугъыркъым зи улахуэр нэхъ щ1ыкІуэ хуэк1ыну. Сом мин 45-р зы-Іэрыхьэхэм я деж мыарэзыхэр щынэхъ мащ1эщ-процент 19-м нэсыркъым.

«Льэ1ум зыри кьымыкІыну» кьэзыльыхьтэхэм ящыщ1 куэдым - процент 37-м - я ныбжьыр илъэс 50-м щ1игъащ.

Ауэ льэ1уэну тегушхуэнухэм ящыщу мащ1эщ ахъшэ куэд кьыхущ1агъуныр щ1ыгугъыр. 3-р процент 50 хухагъэхьэну кьэзыгъэувынур зэупщ1ахэм я процентэ 9 куэдейщ. Дэтхэнэ епл1анэри зыщ1ьлъэІуэнур я лэжьапщ1эр процент 30-40-к1э кьалэтэхьэну. Щ1ыхубзхэм кьагъэувынур процентэ 10-м кьыщ1ыщ1эдзаэу процент 20-м нэсщ, щ1ыхуэхьэр нэхьыбжк1э мэ1эбэ - процент 20-30.

Улахуэр кьал1этыну кьэзыгъэувынухэм я процент 24-м тегъэщ1апІэ ящынущ згъэзащ1э лэжьыгъэм, кьулыкъыкІэ я пщэ кьыщ1эхуэ кьалэнхэм зэрыхэхэхуар. Процент 21-м я щ1ыхьэсугъэущ1 уасэхэр зэрыщ1кІуейр. Процентэ 7-м я мурадщ я улахуэхэм хамыгъахьэуэмэ, лэжьапІэм Іук1ыжьыну жа1эу унафэщ1хэр я3эшынэну: «Хэзгъахьэу жыс1ащи, хэвгъахьэу!»

ГРИЦЮК Маринэ.
«Российская газета».

● Нэрылъагъу-фІэщщыгъуэй

Зыми имейхэр

А ЩІАЛЭМ куэдрэ сыхуозэ пщ1эдджьжьк1э. Ди Іуэхуэгъэ зыГутырыфІэ дызэщ1оупщ1э. Зэгуэр кьызжи1ащ:

- Фирмэр зейм Къурмэным щхьэк1э сом мин тІурыпІ кьыдитащ.

Ар сыту жумарт. Мыльку зыбгъэдэлъхэр нэпсейуэ жа1э...

- Къэбгъуэтэн, хьэлэл! Пыдыхьэшхьк1ащ си псэльэгъур. - Уэлэхьи, к1эпейк1э хъурей утримигъэпльэнт, лъэк1амэ. Мазэ ещанэ хьуауэ зыри кьыдитыркъым. Зэпымыууэ мэтхьэусыхэ. Мыр ерагък1э кьыжьэдэттхъауэ араш. Кьжьыбэу хигъэжьыжьну яужь ик1ынущ...

- Фи улахуэри сыт хуэдизэ?

- Зэм т1эк1у кьыщ1егъу, зэм к1эредыж. Дэ зы тхьыпльк1э к1апи диткъым.

- Ар дауэ кьыхуадэрэ? Фирмэм кьэпщытак1уэ гуэри кьак1уэркъэ?

- Пыдохьэ зыгуэрхэр. Дауи, ял1ьгъу и закъуэ бжьщьэгъубжэхэр зэримыщ1ыр. Ауэ я1гуроІуэ.

Мис апхуэдэ псалъэмакъ едгъэжьэк1ащ гъуэгум дызыдытетыж. ИужьК1э гъусэ тхъуэхъуащ зы1ы. Ар Дыгъ1ыбгъ1ейрэ Щ1эджэм Е1ТІуэнэмэрэ я зэхуакум щ1ауэ теплицэхэм щ1ошажь.

- Кьыдж1эр дощ1э. « Мор мобы фхъы» жа1эм, дохь, «Уэс фтхъ у» жа1эм, дотхъу. Уи ныбжьыр илъэс 45-м щхьэдэхэмэ, иджьпсту л1эжьапІэ къэбгъуэтыну гугъущ, псоми нэхъ к1ащтэр щ1ап1эгъуэлэрэ. Ауэ я1джьри пенсэ къуамытмэ, Іэнат1ем уимы1эмэ, уэзыхэпсэукІынур сыт? Ар зыми кьыфІэІуэжу кьыт.

ДызэбгъэдэкІыжа нужь сегупсысащ куэдым. Псом хуэмыдэу пенсэм ельэ1а Іуэхум. Сэри си щхьэк1э згъэунэхуащ абы ущыкІуэну п1ал1ъэр утрэмыпл1ъэхуауэ ик1и псынщ1эу кьыз3ярысыр.

Си гугъэ республикэм псор зытепсэльыхь теплицэхэм Л1эжьыгъэ кодексыр сыт и льэныкъуэк1и щагъэзащ1эу. Ауэ фирмэр-щэ? Щ1эдджьжьжьрэ сызыкъуэгъэщ1ал1эр зыщ1ыпІи щ1ымыл1эжьауэ кьыщ1идзынущ и пенсэ к1ыгъэуэм. Абы а Іуэхущ1апІэм щ1игъак1уэ зэманыр и л1эжьыгъэ стажым хагъэхьэнукъым, Мурат1ынур нэхъ пенсэ щ1ыпащ1эу щ1ытащ. Ахъщэ ящ1ыщ1ыжу щ1ыпащ1эу щ1ыпащ1эу щ1ыпащ1э

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

●2010 гъэр Егъэджакіуэм и илъэсщ

Акъылыр ландыщэщ...

**Дэтхэнэ зы щыхум и дежкІи мыхьэнэшхуэ иІэщ кЫыдалъхуа и анэдэлъхубзэм иригупсысэу, щэрыкъу ирипсэлъфу щытыпым. Къыдэкіуэтей щІэблэр абы хуэгъэзэным кЫыдэкіуэу, адыгэбзэмрэ литературэмкіэ егъэджакіуэхэм я пщэ кЫыдохуэ адыгэ менталитет (лъэпкъ гупсэ - сэ апхуэдэущ ар кЫызэрызгурыІуэр) жыхуаІэр хъумэныр, егъэфІэкіуэныр. Пыбжьыщіэхэм тхэкіэ, еджакіэ, тхыгъэхэр зэпкърыхыкіэ елгъащіэкіэ Іуэхур зэфІэкІыркЫм. Ди къаІэм ищхьэхэм зыщыщхьэщхьэ гупсыскіэ яІэу, адыгэ хабзэмрэ нэмысымрэ екіуу зэрахьэу, я лъэпкъ щэнхабзэр егъэфІэкіуэным я гуратуэу щІэблэр къэдгъэхъуныр.

ДИ ЗЭМАНЫМ апхуэдэ къаІэнхэр бгъэззэщэну пкІи гугъуу, икІи тыншщ. Гугъуу иджырей цивилизацэр гущІэгъэнщэу цІыхум кЫытогуплІэ, и акЫэлри, и гупсыскіэлри, и Іуэхущіафэхэри зэрехьэуэкіри. Абы кЫыхэкіыу мЫыхьэшхуэ зиІэщ лъэпкЫм бгъэдэлъ хъугуэфІыегъуэр, иджыпстуи ІэР напъэ зырызу зэхуэтхъэсыжу сабийм и пащхьэ итлъхьэныр.

Лэжьыгъэр тынш зыщІыр сыт жыпІэмэ, ар пщІэнсынщІэ, нэхъ хьалэмэти мэхъу егъэджакіуэм и Іуэхущіафэхэр зэрыригъэфІэкіуэным сыт щыгъуи пылъмэ, егъэджэныгъэм щІэуэ кЫыхьхьэ Іэмалхэр и дерсхэм кЫщигъэсэбэпыфмэ. Нужьрейм мЫхьэнэшхуэ иІэу кЫызоІытэ.

Сэ сыкъэпщтэмэ, си лэжьыгъэрефІэкіуэн папщІэ «Развитие критического мышления через чтение и письмо» зыфІэсща план зэхэзэхуэщ. Сабийр щеджэкІи щытхэкіи иджыри къэс зыщымычъэзэкъ щытыпа гуэр къещІэ. А кЫищІа хьыбарым елэжьыныкіэ, ар зэпкърыхыныкіэ икъукІэ Іэмал гъуэзэджэхэр кЫует зи гугъу сщІы системэм. Абы кЫищынэмыщІауэ, дерс зэмылІэужьыгуэхэр кЫызэгъэпэщынымкІи дэІэпыкъуэгъу нэс мэхъу мы лэжьыгъэр.

Абы кЫуит Іэмалхэр къэбгъэсабэпуэ адыгэбзэмрэ литературэмкіэ дерсхэм мыпхуэдэ Іуэхуитіуэхэр щызэфІыбогъэкІыф:

- къэхъугъэм и щхьэусыгыуэр зрабедгъэкІыпн;
- хьыбарыщІэм пщІыр кЫыхасэщыфрэ хагъэкІыфу егъэсэн;
- гупсысэм, гупсысэкіэм щыуагъэ мыгъэкІуэн;
- гупсысэкіэ лантІэм тегъэтын;
- пэжым тепщэныгъэр егъэІыгъынн;
- тхыгъэм гупсысэ нэхъыщІыкэр кЫыхасэщыфу егъэсэн.

Мис а псор сабийхэм дэІэпыкЫуэгъэу яхуэхъу зэджам и тэмэмыпІэр къагурыІуэнымкІэ; хъыбарыр нэхъыщІыкэр кІэрызэнэзжагъэкІынымкІэ; щІэуэ къащІахэм я Іуэху епІыкІэ хуаІэнымкІэ; Іуэхум зэрегупсысыр къагъэлъэгъуэнымкІэ.

Абыхэм къадэкіуэу мЫхьэнэшхуэ зиІэ Іуэхуитіуэм гъэзэщІа мэхъу: япэрауэ, еджакіуэр езыр-езыру лажьэу йосэ, щІэ гуэр кЫгъэуту Іуэхум хилъхьэну хущІокЫу; егъэнэрауэ, и щІэныгъэм, акЫылым зрегъэжь, и пъэкІныгъэхэр кЫепщытэж, тегушхуэныгъэ хэлъу Іуэхум бгъэдыхьэ мэхъу.

Абы и щапхъэ къэгъэлъэгъуапхъэщ 9-нэ классым щезгъэкіуэкіа урок-суд зэІухар. Щоджэнщыкіу Алий и «Мадинэ» поэмэмкІэ джакъэр кЫызэщІэткъуэжу «ЗыІъэкІ и джатэ зыІъэмыкІ егъэІурыщІэ» зыфІэтэща дерст ар. Мы урокым сэ щыгъэзыгъэгъуащ зи гугъу сщІа си лэжьыгъэр дерсым щезгъэжьыкіэкіа урок-суд зэІухар. Щоджэнщыкіу Алий и «Мадинэ» поэмэмкІэ джакъэр кЫызэщІэткъуэжу «ЗыІъэкІ и джатэ зыІъэмыкІ егъэІурыщІэ» зыфІэтэщ дерст ар. Мы урокым сэ щыгъэзыгъэгъуащ зи гугъу сщІа си лэжьыгъэр дерсым кЫызэрыщІэгъэсэбэпыр.

Къыжьыгъэ хуейщ системэр Іыхьыщу зэрызэхэлІыр. ЯтІонэрэ щІэблэм еджакіуэхэм ест пэжьыгъэм ипкъ итклІэ, зи сюжетыр ящІэ тхыгъэм иджыри зэ къоджэжь. Сыт щхьэусыгъэ? ЯгъэзэщІэну зыхуагъэувыжа къаІэнхэм я эжьыпІэ хуэмурт ящІэ. ЕтІуанэ Іыхьэм: тхыгъэм кЫыщІеджэкІэ зыхуеину къаІытэ щІыпІэхэр кЫыхагъэщхьэхуКІ. Еджакіуэхэр егупсысауэ дамыгъэхэр трагъэувэ, а щІыпІэхэр тегъэщІауэ я ящІурэ тхыгъэм хэт персонажхыр хэти игъэкъуанщэу, хэти уэчыл хуэхъуу, хэти и щІыхьэту къэувынущи.

Ещанэ Іыхьэм Іуэху епІыкІэхэр щызэпещІоуэр, еджакіуэхэр щыкІоІуэр. Мыбдеж гъэзэщІа щхъу езыхэм я гупсысэкІэ Іуэхум бгъэдыхьэнымкІэ еджакіуэхэр хуегъэсэнырэ.

ЗэрыгурыІуэгъэщи, Мадинэ игъуэ нэмысу дунейм щІеклІыжмкІэ къуанщэр къахутэну, абы суд тращІыхьыну сабийхэр гуп-гуп зэрогъэхъэри зэдолажьэ. Ныбжьыщіэхэм Іуэху епІыкІэ зэныкъуэкІэ зэрыкъэхъалъхьащ, зэныкъуэкІэ Іуэху епІыкІэ зэрыкъэхъалъхьащ, хэт щыхьэту, хэти зыгъэкъуанщэу, хэти уэчыл къэуващ. ИкІэм-икІэжьым зы гупсысэм езырезыру къыгъэувыІащэ: Мадинэ и псэгъуэр дахэу дунеим зэрехьажмкІэ кЫуанщэр зыхъхьащ. Зыхъхьащ кІа зэманым щыІа зэхэтыкІэ мыхъумыщІэращ, абы и кЫущхьэщыжакІуэу къэмыува хабзэращ.

Зи гугъу сщІы пэжьыгъэр сэ кЫущыІэгъэсэбэп кЫызэрыгъэкІ дерсхэмм, классым щІэхэм я Іуэху зытетхэм дыщытепсэлъыхь сыхьэтхэми, класс щІыб лэжьыгъэхэми.

Адыгэхэм жаІэ: акЫылыр ландыщІэщ, гъэсэныгъэр дыщэ жьыгщ. Псалъэжьым и купщІэр гъащІэм хэпща хъунырэ нэхъыбэу зэпытыгъэр дэращ, егъэджакіуэхэрщ. Уемыгугъуу, уемыІаІэу, шыІэныгъэ пхэмыльу дыщэ жыг пхуэгъэкІынукъым. Араущи, Іэмал зэ хуэмыдэхэр къэдгъэсэбэпурэ, пъэпкъым хуэфащэн щІэблэ акЫылрІэ, гъэсэныгъэшхуэ зыхэлъ кЫызэрыдгъэ хъуным нужь дитыпхъщ.

ТЕМР ОКЪУЭ Тамэ.

Тхыгъэр зейм хуэхуауэ:

Темрокъуэ Тамэ Хьэмиде къуажэ курыт школым адыгэбзэмрэ литературэмкІэ и егъэджакіуэщ. Илъэс 24-рэ хъуауэ егъэджэныгъэ Іэнатіэм пэрыт Іэщіагъэлі гумызагъэр сыт щыгъуи пылъщ щІэуэ къежьэ Іуэху зехьэкІэхэм я нэхъыфІыр и лэжьыгъэм хилъхьэну. Курыт школым щызэхэт 2005 гъэ пЫандэрэ и унафэщІщ, апэ категорие нэщ. Къыдэкіуэтей щІэблэр гъуэгу захуэ тегъэувэным гурэ псэкІэ хущІэкъуэ Тамэ жылагъуэ Іуэхуи и пщэм дэлъщ. Ар «Зыуэ щыт Урысей» урысейпсо политикэ партым хэтщ.

Сэрахъэ Хьэжбий

Илъэс пщыкІубгъу къудейщ дунейм зэрытетар Сэрахъэ Хьэжбий. Абы щыщу илъэситІэ ныкъуэр зауэ лыгъэм х эту дэтхэнэ зы дакъикьэри псэ ззэпыльхьэщІу игъэІуащ. А гъэхэр щытащ ІыхьжыгъэжкІэ Іуэхущіауэ. 1944 гъэм и бадзэуэгъуэм (июлым) нэмыцІу фашистхэр и гъэм зыхуж ди дзэхэр Белоруссием гуащІэу щызэуэрт. Абыхэм яхэтт гвардием и лейтенант Сэрахъэр. И анэ Фатимэт деж кЫитха письмом абы щыжиІэрт зэрэуэзынщэр, зэуапІэм зэрыІутыр, ди дзэхэр зэпымыуэуэ япэкІэ зэрыкІуэтэр, махуэ къэс къаІэу, къуажэ у куэд щхьэхуит кЫызэращІыжыр. «Сэ щхьэкІэ умыгузавэ, - кЫыхутхэрт абы и анэм. - ЩІэх зауэр ирухынущ, текІуэныгъэр къэхъаеуэ дынэжІуэкынущ. Гугъу фызэрехьыр сощІэ. Ди адэр щыдимыІэжкІэ, Іуэху псори уи закъуэ уи пщэ кЫыдэхуащ. Ахьыщ кЫыззэрыватын тхылъ незгъэхьащи кЫыфІэрихьа? КЫеІыфх, шхын зыхуэмыгъэнЫкъуэ...»

Зэманым гъуэхэ ищІа, зи кІапэхэр дэжьа письмо щимэхэм нэщхьейуэ епІэ Замирэт хуэхумрэ жеІэ: «Сэри и кЫуэш нэхъыщІэ Мишкки абы куэдрэ кЫытхэ уитхырт, «ди анэр гугъу евмыгъэжь, фыдзэІэпыкЫу, сиынэкІу зжмэ, фызгъэтэпшыжынщ,» жиІэурэ. Дэри дыпэплъэрт зауэр ихухыу ар кЫытхэуэкІуэжьынымк. Сыт хуэдиз гуфІэгъуэ кЫыдитрэт абы и дэтхэнэ письомэм! ФІы дыдэу сощІэж мис мыр кЫыщытІэрихьар, - Замирэт письмохэм ящыщ зым кЫдэжь: «Сэлам гуапэ фызэх псомм! Германием и гЫчалкъэм дыкъэсащ, зэпымыуэу добгъэрыкІуэ. Си командэм щІэт сэлэтхэр хахуэу биІм зэрезаузм папщІэ наградэрэ Сталиным и цІэкІэ Щытхъу тхылърэ кЫызатащ. НэгъуэщІ наградитІи кЫызатын хуейуэ сыкъагъэльэгъуащ...»

Дэ тщІэрэкъэм я наградхэр зыхуэдэр, ауэ дощІэ ахэр командир щІалэм зэрыхуэфащэр. «Си пщэ кЫыдалъхьа къалэныр - командиру ущытынщ - тынш-кЫым. Ауэ сэ ар кЫызэхьэлъэкІыркъым, ди Іуэхухэр хъарзынэщ. Махуэ къэс япэкІэ докІуатэ. Фашистхэм я гонэхэр, кЫалэхэр езыхьэм зэтрахьэуэ. Мы письмор ныздистхыкІыр Пруссие Къуэкіыпі эрщ. ЩІэх Берлин дынэсынущ. Куэд мыщІэу текІуэныгъэ иныр къэтхьауэ нэдгъэззэжынщ», - кЫитхат 32-нэ гвардейскэ дивизэм и офицер Сэрахъэ Хьэжбий. Ауэ кЫигъэззэжакЫм абы. Мы письмор кЫитри махуитх дыкІадзэ, 1945 гъэм и щыщыпэм (январым) и 18-м, бийм и быдапІэ гуэрым ебгъэрыкІуэу, Пруссие КъуэкІыпІэм щаукІащ командир хахуэр.

ХъуэпсапІэу иІахэм хунэсакъым Хьэжбий. Ауэ Хэкум и пащхьэм абы щиІа къалэн нэхъыщхьэр игъэзэщІащ.

Зыкъом ящІэрыкъым Сэрахъэ ТІэнбгъ абы и къуэ Хьэжбийрэ я кхъащхьэхэр здэщІэр, ауэ псэущ абыхэм я лыгъэр. А лыгъэм къыпащІэ зауэлІу щытахэм я Іыхьлыхэм, щыхажэгъухэм. Замирэт илъэс куэдкІэ колхозым фыл дыдэу щылэжьащ, мыззэ-мытІэу дамыгъэ лъапІэхэр, щытхъу тхылъхэр къратащ. Абы и дэпхъу Мишкэ «Курп» жызым совхозым шоферу щылащ.

Лыгъэр зэи лэркъым, псом хуэмыдэу Хэкум папщІэ зэрахьа лыгъэр. Абы щапІыкІ псэухэр, щІэблэ къэхъуэр.

КЪАГЪЫРМЭС Борис.

●ТекІуэныгъэ Иныр илъэс 65-рэ щрикъум ирихьэлІэу

ЛІыхъужьым иІэкъым уахъты

КІуэ пэтми нэхъ жыжьэ мэхъу Хэку зауэшхуэр щекІуэкІа илъэсхэр. Ауэ нобэ псэунэмкІэ къэхъуну щІэблэхэми сыт щыгъуи ящыгъунущ ди Хэкум папщІэ нэмыцэ фашистхэм псэемыблэжу япэщІэта ди зауэлІхэм зэхъуэжа лІыгъэмрэ хахуагъэмрэ. Сыт щыгъуи псэунщ, лІыхъужьу зауэурэ, щІыхьм нэхъ лъапІэ дыдэу яІэр - гъащІэр - ди мамыр псэукІэм, ди щхьэхуитыныгъэм щІэзытахэм я ренэльыр, я щыхьыр.

НОБЭР къыздэсым унагъуэ куэдым щахъуэ зауэм къратхыкІауэ щыта письмохэр.

Хэт къэрэндащкІэ, хэт шакъэкІэ - Щхьэж зэрыхуэхъукІэ къатхырт аэр. Яхэтщ пхрыудахэр щэкІэ.

Яхэтщ нужьу къатхыжаехэр...

Нужьу къатхыжа письмо зыбжанэ сигъэльэгъуат Курп Ищхьэрэ къуажэм щыпсэуа Сэрахъэ Замирэт Ах эр кьежьагъэхьауэ щытар абы и дэлъху Сэрахъэ Хьэжбийщ. Письмохэм сыкъоджэ, зауэлІым и щыпхъум соупщІ - зызогъащІэ офицер фащэ щыІэу сурэтым ит щІалэщІэм и гъащІэр кЫызэрекІуэкІар. ЗызогъащІэ, адрейхэми ар яхуэсІуэтэжьын папщІэ. Зыри тщыгъупщэ хъунукъым. Псэхэм ди къалэнщ зи гъащІэр зытахэм я цІэр тщІэну, щІыхь хуэтщІу тхуэмэну.

- Си дзэлъхум япэ си адэр зауэм кІуэри Мэздэгу дже щыхэкІуэдащ, - кЫиуэтэжкт Замирэт. - Илъэс иримыкьу дэкІри, 1943 гъэм и фокІадэм (сентябрьм), курыт школыр кЫуха кЫудейуэ, нэмыцэр къэбгъэтати, си дэлъхур партизанхэм ящыІгъуу дэкІащ. Иужькіэ армэм хыхьэри, Керч дежи, Кьрымми бийм щезэуащ. Письмо щІэх-щІэхыурэ кЫитхэрт, «текІуэныгъэр кЫэтхъаеуэ дынэжІуэкынщ», жиІэрт. Апхуэдэущ, зауэр и кІэм нэблэгъауэ, письмо кЫэтІэрыхьащ. Хьэжбий кЫыдэзаузэ Кашкарев Василий кЫэтхауэ. Письмор си щІэкІэ къэжІу ат, абы итт: «Контратакэ дыкІуауэ, уи дэлъху Хьэжбий зауэм хэкІуэдащ... Дэ, абы и ныбжьэгъуэм, зауэлІ хахуэм ящІу тщІэжьинщ...» Апхуэдэу зауэм хэкІуэдащ си адэри си дэлъхури. Я псэр ятащ ди къоралым и хуитныныгъэм щхьэкІэ...

Иордан къоралыгъуэм щыцІэрыІуэщ генерал-лейтенант Кьандур Иззэт Хьэсэн и къуэр (1910 - 1992). Ар Хьэшимит къоралыгъуэм и Генеральнэ штабым и ушэтІу щытащ, Адыгэ ФІыщІэ Хасэмм и тхьэмадэ къалэнхэри игъэзэщІащ, адэжь щІыналъэм мыхъэ-мытІэу щыхьэщІащ.

Сурэтыр **МЭЛБАХЪУЭ Мадинэ ипІащ.**

● Спорт

Урысей чемпионатым макІуэ

Кавказ Ищхьэрэм щыпсэу лъэпкъхэм я зэныбжьыгъуэм и Хубокыр къэхьыныкІэ Іэпщэрыбанэ зэпеуэу Къэрэшей-Щэрджэсым щекІуэкІам ди командэр щытекІуащ.

Къэбардей-Балъкъэрым и лЫкІуэу 30, псори зэхэту Кавказ Ищхьэрэм хиубыдэ республикэхэм я спортсмэн 200 зэхьэзэхуэм хэтащ.

Я ХЬЭЛЪАГЪЫМРЭ ныбжьымрэ елъытауэ зыкъыщагъэльэгъуэ гупхэм я деж япэ ивыпІэхэр щаубыдащ Бейтыгъуэн Хьэсэн, Къуэдзокъуэ Астемыр, Тхьэгъэпсо Адбэч, Къуэныкъуеи Іэ Алимрэ Аллбертрэ, Нэгъуэй Хьэчим, Керимов Абдул-Сэлам, Къудей Залым сымэ. А ныбжьыщІэхэр Ламышнкъэй къуажэм дэт сабий-ныбжьыщІэ спорт школым и гъэсэнхэщ. Апхуэдэуи турнирым теІуэныгъэ хъщащхьащ Щэрэдж Ищхьэрэ щыщ Пщыбыхь Мухьэмэд, налшыкдэхэу Долхэ Тимборэрэ Ислъамрэ, Бабугент къуажэм и спортсменхэу Гериев Руслъанрэ Гупоев Альбертрэ.

КЪБР-м Іэпщэрыбанэ зэзэуэмкІэ и федерацэм и унафэщІ Щэрджэс Заурбэч щыгъуазэ дыдэурэ щІамкІэ, республикэм и командэр ирагъэблагъащ Урысейм и федеральэ таможнэ къулыкъуэм и чемпионат зІЫуэхэр Астрахань щекІуэкІыным. Гъатхэпэм и 24-26-хэм Серпухов къалэм щекІуэкІыну Урысей чемпионатми КЪБР-м и командэр хэтынущ.

СОКЪУР Астемыр.

ГугъапІэфІхэр яІэу

Ди щыналъэм зыплъыхьакІуэхэр, зыгъэпсэхуакІуэхэр къешэлІэным лъэныкъуэ куэдкІэ ирапх шы спортым зегъэужьыныр. Араущ республикэм и унафэщІхэм мы Іуэхум гульытэ ин щІыхуащІыр. Абы и щыхьэту илъэс кІуам Налшык и щыгъэжапІэм щекІуэкІащ ди республикэм и мызакъуэу, гъунэгъу щІыналъэхэмкІи мыхьэнэ ин зиІа зэхьэзэхуэхэр. Аэр нэхъыбэу ехьэлІат ЮФО-м ит шы лъэпкъыфІ заводхэм, шы гъэхъуным зезыта уней хозяйствэхэм нобэ яІэ ехьэлІэныгъэхэр къэпщытэным.

НАЛШЫК и щыгъэжапІэм и унафэщІым и къуэдзэ Тохчуков Ислъам щыгъуазэ дызэрищІамкІэ, блэкІа шыгъажэ лъэхъэнэм наІуэ кЫущІащ дызытехьа 2010 гъэм екІуэкІыну Урысей зэхьэзэхуэхэм ди республикэр ехьэлІэныгъэфІкІэ щыгуфІ зэрыхьунур. Псалъэм папщІэ, Урысейпсо зэхьэзэхуэм и чемпион хъуа шууей ныбжьыщІэ Пэнжокъуэ Рустам, Налшык, Краснодар, Псыхуабэ щекІуэкІа шыгъажэхэм хэта, Урысейм и шууей ныбжьыщІхэм я зэпеуэм I-нэ зэпеуэм щызыубыда Елбэрды Анзэор сымэ 2009 гъэм япэу утыку ихьауэ араш икІи ягъэльэгъуэ зэфІэкІхэм дагъэгуфІащ.

Дызытехьа 2010 гъэм нэхъапэм ди республикэм шыгъажэмкІэ иІыгъа ивыпІэ лъагэр иубыдыжьыфыну дыщыгугъынщ. Дигу къэдгъэкІыжынщ СССР-м, Олимп Джэгуфэм я чемпион, спортымкІэ мастер цІэ лъапІэхэр зыхуагъэхуа шууей 50-м Совет Союзым и лъэхъэнэм Налшык и шыгъэжапІэм зыщагъэсэуэ зэрыщытар. Апхуэдэ ехьэлІэныгъэфІхэм нэсжьыжьмкІэ мыхьэнэ ин иІэну щогугъ адыгэш лъэпкъэр зэфІэгъэувэжьмкІэ КЪБР-м иджыблагъэ къыщызэрагъэпэща зэгучъэныгъэм. Мыбы иубзыхуа мардэхэм тету ди республикэр шы спортымкІэ дунейпсо утыку зэрихьэным дяпэкІэ хущІэкъунущ. Абы папщІэ шыхэм я бжьыгъэм хуэдизкІэ я аурадщ. Апхуэдэу къагъэшІэжьынущ шы лъэпкъыфІым елэжьу щыта хозяйствэ куэди.

ЖАНХЪУЭТ Зузэ.

Тхылъ къыдэгъэкІыным теухуауэ

КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрым и ТхакІуэхэм я зэгухъэныгъэм и жьауэм щІэту лажьэ «Шыхъалъагъуэ» литературэ хасэм екІуалІэ ныбжьыщІэхэр яІущІащ 1905 гъэм екІуэкІа Революцэм и цІэр зэрихьэу Налшык дэт полиграфкомбинатым и унафэщІ Къудей Владимирэ а Іуэхущіапіэм и «Эльф-Фа» тхылъ тедзапІэм и редактор нэхъыщІхэ Мэшыкъуэ Тэзалрэ.

ХьэщІэхэр тепсэлъыхьащ тхылъ къыдэгъэкІыным екъэлІа хабзэ нэхъыщІхэхэм, а лэжьыгъэр сыт и лъэныкъуэкІи зэлъытыжа редактор, корректор ІэщІагъэхэм, тхылъапхъэхэр кЫызэрыхах щІыкІэм. ТхакІуэ ныбжьыщІэхэр яфІэгъэщІагъэуэну едэІуащ тхылъыр тедзэным екъэлІауэ и ныдэ къэдгъэІэпІым и «Эльф-Фа» тхылъ тедзапІэм и редактор нэхъыщІхэ Мэшыкъуэ Тэзалрэ.

ХьэщІэхэр тепсэлъыхьащ тхылъ къыдэгъэкІыным екъэлІа хабзэ нэхъыщІхэхэм, а лэжьыгъэр сыт и лъэныкъуэкІи зэлъытыжа редактор, корректор ІэщІагъэхэм, тхылъапхъэхэр кЫызэрыхах щІыкІэм. ТхакІуэ ныбжьыщІэхэр яфІэгъэщІагъэуэну едэІуащ тхылъыр тедзэным екъэлІауэ и ныдэ къэдгъэІэпІым и «Эльф-Фа» тхылъ тедзапІэм и редактор Тэзалрэ.

Абы кЫуит Іэмалхэр къэбгъэсабэпуэ адыгэбзэмрэ литературэмкІэ дерсхэм мыпхуэдэ Іуэхуитіуэхэр щызэфІыбогъэкІыф:

- къэхъугъэм и щхьэусыгъэр зрабедгъэкІыпн;
- хьыбарыщІэм пщІыр кЫыхасэщыфрэ хагъэкІыфу егъэсэн;
- гупсысэм, гупсысэкІэм щыуагъэ мыгъэкІуэн;
- гупсысэкІэ лантІэм тегъэтын;
- пэжым тепщэныгъэр егъэІыгъынн;
- тхыгъэм гупсысэ нэхъыщІыкэр кЫыхасэщыфу егъэсэн.

Мис а псор сабийхэм дэІэпыкЫуэгъэу яхуэхъу зэджам и тэмэмыпІэр къагурыІуэнымкІэ; хъыбарыр нэхъыщІыкэр кІэрызэнэзжагъэкІынымкІэ; щІэуэ къащІахэм я Іуэху епІыкІэ хуаІэнымкІэ; Іуэхум зэрегупсысыр къагъэлъэгъуэнымкІэ.

Абыхэм къадэкіуэу мЫхьэнэшхуэ зиІэ Іуэхуитіуэм гъэзэщІа мэхъу: япэрауэ, еджакіуэр езыр-езыру лажьэу йосэ, щІэ гуэр кЫгъэуту Іуэхум хилъхьэну хущІокЫу; егъэнэрауэ, и щІэныгъэм, акЫылым зрегъэжь, и пъэкІныгъэхэр кЫепщытэж, тегушхуэныгъэ хэлъу Іуэхум бгъэдыхьэ мэхъу.

Абы и щапхъэ къэгъэлъэгъуапхъэщ 9-нэ классым щезгъэжьыкіэкіа урок-суд зэІухар. Щоджэнщыкіу Алий и «Мадинэ» поэмэмкІэ джакъэр кЫызэщІэткъуэжу «ЗыІъэкІ и джатэ зыІъэмыкІ егъэІурыщІэ» зыфІэтэща дерст ар. Мы урокым сэ щыгъэзыгъэгъуащ зи гугъу сщІа си лэжьыгъэр дерсым кЫызэрыщІэгъэсэбэпыр.

Къэбэрдей-Балъкъэрым мы махуэхэм кЫыІэрыхьэн щидзащ А/Н1Н1 гриппым зэрыпэщІэтын хущхьэуэгъуэхэр. Псори зэхэту республикэм кЫыІэрыхьэнуф «Инфлювир», «Пандеффлю», «Моногриппол», «МоногрипполНео», «МоногрипполПлюс» мастэ хэІуГъуэу 21000-рэ.

«ИНФЛЮВИР» хущхьэуэр мастэкІэ зыхалъхьэнур коммунальнэ хозяйствэмрэ жылагъуэ транспортымрэ я лэжьакІуэхэрщ. «Пандеффлю», «Моногриппол», «МоногрипполНео», «МоногрипполПлюс» хущхьэуэхэр хапъхьэнущ уз ГъэтІылъа зиІэхэм, цІыхуб з уэндэгъуэхэм, сабийхэм, узыншагъэр хъумэным, социальнэ Іуэхущіапіэхэм я лэжьакІуэхэу нэхъапэкІэ мыпхуэдэ хущхьэуэ зрамыхьэлІахэм.

Мы хущхьэуэхэр фІагъ лъагэ зиІэу кЫалъытэ, тыншу япкърозагъэ, гриппым фІыуэ пэщІэтщ. Языныкъуэхэмдеж кьыщыхьу щыІэщ мастэр зыхалъхьам и щхьэр щІыуэ, и температурэр щыдэкІуей, гукъыдэмыкІ щищІ. Зззэмызэххэщ абы аллергие, миалгие, невралгие узыфэхэр кЫущІыхэкІыр.

АН1N1 гриппыр кЫызэроуэлІар дауэ кЫызэрыпщІэнур? А узыр кЫыздэгъэпсыхьар къозыгъащІэ нэщэнэхэм ящыщщ уи щхьэр, Іэпкъльэпкъыр, тэмакъыр узынир, уи температурэр дэкІуейиныр, упсчэныр, пыхусыхум уиубыдащ, язынныкъуэхэм деж укъэжьынкІи мэхъу.

А узыфэ бзаджэр зыпкърыт сыхьэм уиубыдащ. Мы махуиблым кЫриубыдэу нэгъуэщІхэр ищІэнэкІэ щынагъуэ щыІэщ. А/Н1N1 гриппым зыщыпхъумэфынущ а узыфэр зыпкърыт цІыхуР псэльэгъу умыщІмэ; цІыху куэд щызэхуэс щыпІэхэм умыкІуэмэ; щІэх-щІэхыурэ уи Іэр сабийкІэ птхьащІмэ; уи Іэр умытхьэщІауэ уи нэм, уи пэм, уи жьэм уемыІусэжмэ.

Сабийм гриппыр къыпкърыхьэу гу зэрылъыфтэу, занщІэу вгъэгъуэльи, бзаджэм фыкъэджэ. Іэмал зэриІэкІэ щынагъуэ щыІэщ. А/Н1N1 гриппым зыщыпхъумэфынущ а узыфэр зыпкърыт цІыхуР псэльэгъу умыщІмэ; цІыху куэд щызэхуэс щыпІэхэм умыкІуэмэ; щІэх-щІэхыурэ уи Іэр сабийкІэ птхьащІмэ; уи Іэр умытхьэщІауэ уи нэм, уи пэм, уи жьэм уемыІусэжмэ.

Сабийм гриппыр къыпкърыхьэу гу зэрылъыфтэу, занщІэу вгъэгъуэльи, бзаджэм фыкъэджэ. Іэмал зэриІэкІэ сабийр ынэм щІэвмыгъэкІ, абы пэш щхьэхуэ хуэхфх, апхуэдэу зэрышхэну хьэкъущыкъуэр, зэрызыкІэлъыпІлъыжьну хьэпшыпхэри щхьэхуэу щыпшыт хуейщ. Сыт маджэм кІэлъапІым, ари къимыщІэлэн щхьэкІэ, нэкІуэлупхъуэ Іулъын хуейщ икІи ар сыхьэти 4 къэс щІэкІэ зэхъуэкІыпхъэщ. Дохутырыр къэсхуэ сымаджэр псы, шей куэду евгъафэ.

Узыншагъэ

Гриппым зрамыгъэубгъун папщІэ

Кавказ Ищхьэрэм щыпсэу лъэпкъхэм я зэныбжьыгъуэм и Хубокыр къэхьыныкІэ Іэпщэрыбанэ зэпеуэу Къэрэшей-Щэрджэсым щекІуэкІам ди командэр щытекІуащ.

Къэбардей-Балъкъэрым и лЫкІуэу 30, псори зэхэту Кавказ Ищхьэрэм хиубыдэ республикэхэм я спортсмэн 200 зэхьэзэхуэм хэтащ.

Я ХЬЭЛЪАГЪЫМРЭ ныбжьымрэ елъытауэ зыкъыщагъэльэгъуэ гупхэм я деж япэ ивыпІэхэр щаубыдащ Бейтыгъуэн Хьэсэн, Къуэдзокъуэ Астемыр, Тхьэгъэпсо Адбэч, Къуэныкъуеи Іэ Алимрэ Аллбертрэ, Нэгъуэй Хьэчим, Керимов Абдул-Сэлам, Къудей Залым сымэ. А ныбжьыщІэхэр Ламышнкъэй къуажэм дэт сабий-ныбжьыщІэ спорт школым и гъэсэнхэщ. Апхуэдэуи турнирым теІуэныгъэ хъщащхьащ Щэрэдж Ищхьэрэ щыщ Пщыбыхь Мухьэмэд, налшыкдэхэу Долхэ Тимборэрэ Ислъамрэ, Бабугент къуажэм и спортсменхэу Гериев Руслъанрэ Гупоев Альбертрэ.

КЪБР-м Іэпщэрыбанэ зэзэуэмкІэ и федерацэм и унафэщІ Щэрджэс Заурбэч щыгъуазэ дызэрищІамкІэ, республикэм и командэр ирагъэблагъащ Урысейм и федеральэ таможнэ къулыкъуэм и чемпионат зІЫуэхэр Астрахань щекІуэкІыным. Гъатхэпэм и 24-26-хэм Серпухов къалэм щекІуэкІыну Урысей чемпионатми КЪБР-м и командэр хэтынущ.

СОКЪУР Астемыр.

ГугъапІэфІхэр яІэу

Ди щыналъэм зыплъыхьакІуэхэр, зыгъэпсэхуакІуэхэр къешэлІэным лъэныкъуэ куэдкІэ ирапх шы спортым зегъэужьыныр. Араущ республикэм и унафэщІхэм мы Іуэхум гульытэ ин щІыхуащІыр. Абы и щыхьэту илъэс кІуам Налшык и щыгъэжапІэм щекІуэкІащ ди республикэм и мызакъуэу, гъунэгъу щІыналъэхэмкІи мыхьэнэ ин зиІа зэхьэзэхуэхэр. Аэр нэхъыбэу ехьэлІат �юФО-м ит шы лъэпкъыфІ заводхэм, шы гъэхъуным зезыта уней хозяйствэхэм нобэ яІэ ехьэлІэныгъэхэр къэпщытэным.

НАЛШЫК и щыгъэжапІэм и унафэщІым и къуэдзэ Тохчуков Ислъам щыгъуазэ дызэрищІамкІэ, блэкІа шыгъажэ лъэхъэнэм наІуэ кЫущІащ дызытехьа 2010 гъэм екІуэкІыну Урысей зэхьэзэхуэхэм ди республикэр ехьэлІэныгъэфІкІэ щыгуфІ зэрыхьунур. Псалъэм папщІэ, Урысейпсо зэхьэзэхуэм и чемпион хъуа шууей ныбжьыщІэ Пэнжокъуэ Рустам, Налшык, Краснодар, Псыхуабэ щекІуэкІа шыгъажэхэм хэта, Урысейм и шууей ныбжьыщІхэм я зэпеуэм I-нэ зэпеуэм щызыубыда Елбэрды Анзэор сымэ 2009 гъэм япэу утыку ихьауэ араш икІи ягъэльэгъуэ зэфІэкІхэм дагъэгуфІащ.

Дызытехьа 2010 гъэм нэхъапэм ди республикэм шыгъажэмкІэ иІыгъа ивыпІэ лъагэр иубыдыжьыфыну дыщыгугъынщ. Дигу къэдгъэкІыжынщ СССР-м, Олимп Джэгуфэм я чемпион, спортымкІэ мастер цІэ лъапІэхэр зыхуагъэхуа шууей 50-м Совет Союзым и лъэхъэнэм Налшык и щыгъэжапІэм зыщагъэсэуэ зэрыщытар. Апхуэдэ ехьэлІэныгъэфІхэм нэсжьыжьмкІэ мыхьэнэ ин иІэну щогугъ адыгэш лъэпкъэр зэфІэгъэувэжьмкІэ КЪБР-м иджыблагъэ къыщызэрагъэпэща зэгучъэныгъэм. Мыбы иубзыхуа мардэхэм тету ди республикэр шы спортымкІэ дунейпсо утыку зэрихьэным дяпэкІэ хущІэкъунущ. Абы папщІэ шыхэм я бжьыгъэм хуэдизкІэ я аурадщ. Апхуэдэу къагъэшІэжьынущ шы лъэпкъыфІым елэжьу щыта хозяйствэ куэди.

ЖАНХЪУЭТ Зузэ.

«Псэупіэ Іуэхущіапіэ нэхъыфІ» зэпеуэ

**Псэупіэ унэхэм мафІэсу кЫыщыхьэр гъэмэщІэ, щІыхъэр, абыхэм я мылкъэ зэрыхъукІэ ащхъэдхэм ящыхьэмэн и лъэныкъуэкІэ «Псэупіэ-2010» лэжьыгъэм хиубыдэу республикэм кЫыщызэраг